SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

GODINA II BROJ 19 | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 10 MAJ 1949 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

PROLEĆE KINESKOG NARODA

Roksanda NJEGUŠ

»Gledali su vedro hiljadu brda i deset hiljada reka, i Pet Planina što su se dizale i spuštale kao nakostrešeni valovi, i gore Vuljanga što su već izgledale kao malo zeleno kamenje...« — tako je pisao Mao Ce Tung o svojim vojnicima u jednoj pesmi iz vremena Velikog marša, i pesmu je završio rečima: »Savladavši poslednju prepreku, tri armije su se nasmešile.«

Pre toga na junaštvu ovih boraca slomile su se četiri Čang Kaj Šekove ofanzive. U petoj, borci revolucije bili su opkoljeni u oblasti Kjangsia, milion vojnika kontrarevolucije držalo je četiri kamena obruča oko njih, a u Mandžuriju je istovremeno upadao japanski osvajač.

Iz opkoljene oblasti Kjangsia, probijajući se kroz novi niz obruča, prelazeći brdske lance i bijući svakog dana kroz punu godinu krvave bitke, vojska narodne revolucije prešla je deset do petnaest hiljada kilometara, do severnog Šensija, prsa u prsa sa japanskim osvajačem, i stvorila novu slobodnu teritoriju. Ona je sačuvala zastavu revolucije i došla da brani zemlju od Japanaca. Veliki zadatak je bio izvršen, nove ofanzive kontrarevolucije suzbijene ,dvadeset hiljada preživelih boraca iz Velikog marša nasmešilo se.

K njima su priticali sve novi i novi ratnici iz ostalih pokrajina, da u Osmoj i novoj Četvrtoj narodno-revolucionarnoj armiji, kroz devedeset i dve hiljade bitaka izbace iz stroja blizu milion i po japanskih vojnika.

U proleće, pre četrnaest godina, na obalama Jangcea odvijala se jedna od herojskih epizoda Velikog marša. Oko pedeset hiljada najboljih sinova Kine, sa ženama i decom, koji su bežali pod okrilje svoje armije, bez transportnih sredstava, prelazilo je Jangce na užadi, i napredujući dalje u širokom polukrugu na zapad, pa na sever i istok, kroz bespuća i planinske lance.

»Gledali su vedro...« ma da ih je neprijatelj bombardovao svakog dana. Bili su to vojnici slobode i revolucije i zato su gledali vedro Bila su to najbolja deca Kine i zato ih je narod zavoleo kako se voli krv svoje krvi. Išli su u borbu protiv tuđinskog zavojevača i zato je svako pošteno srce bilo na njihovoj strani. Prošli su mnoge provincije i u svakoj ostavili buktinju slobode u rukama partizana.

Oslobodilački rat razvio je veličanstveno osećanje dostojanstva i pravde u kineskom narodu, u njemu su došle do izražaja sve prave vrednosti, izdvojile se i pokazale nakazno lice sve izdaje. Revolucionarnu misao slobode zemlje i čoveka pronosio je svaki narodni borac, a njegov odnos prema narodu vaspitala je Komunistička partija: Ni jednu iglu, ni jedno parče konca ratnik oslobodilačke armije ne sme da oduzme narodu! Svu svoju snagu, svu krv svoju treba dati narodu! I zato narod voli komuniste.

U Kini se održavaju tradicionalne narodne igre koje se zovu »Jangke«. To je kombinacija narodnih plesova, pesama i igrokaza. U vreme oslobodilačkog rata narod je tim svojim igrama dao nov sadržaj. U jednom takvom igrokazu seljaci Jenana prikazali su istinit događaj iz rata. U jedno selo upali su Japanci, goneći u stopu herojskog borca, kapetana Hua, koji se skrivao u tom kraju organizujući borbu protiv osvajača. Iz jedne seljačke kuće muž je upravo otišao u borbu, kad li se pojavljuje ranjeni kapetan Hu, tražeći od domaćice utočište. Žena ga skriva u svoj krevet, tvrdeći Japancima koji su ubrzo pristigli da je to njen muž i da se iznenada razboleo od zarazne bolesti. U trenutku kad Japanci odlaze susreću pravoga muža, hvataju ga i vraćaju se natrag da bi ga suočili sa ženom. Žena izjavljuje da tog čoveka ne poznaje i Japanci, misleći da je to ilegalac ,izvode ga na streljanje.

Srce jugoslovenskog čoveka poznaje ovu moralnu snagu probuđenog naroda. S njom se on susretao i u svom oslobodilačkom ratu i ona je bila zaloga naše pobede kao što je zaloga pobede kineskog naroda. Takva snaga, predvođena komunistima, »može da sruši brda, prevrne mora, a sačuva njihovu cvatuću mladost«, kaže Mao Ce Tung.

I zato Čang Kaj Šeku nisu pomogli ni pokolji, ni ofanzive, ni prva ni šesta izdaja, ni manevri sračunati na prevaru, ni ugovor s američkim ambasadorom u Nankingu četrdeset i sedme o prodaji Kine za oružje kojim je trebalo uništiti slobodu i revoluciju, ni milijarde dolara, ni engleska ratna flota na Jangceu. Četiri stotine i sedamdeset miliona Kineza korača čvrsto u slobodu, u front mira, narodne demokratije, socijalizma.

Na svakoj stopi kineske zemlje, nad kojom se vije zastava nove Kine, izrasta novi zakon pravde, nova zemlja duboke humanosti, nova država trudbenika. Niču seoska veća, zemlja postaje vlasništvo onog ko je obrađuje, raste i razvija se industrija slobodne Kine, temelj budućeg socijalističkog razvitka. Milioni ljudi naučiće čitati i pisati, nova kultura Kine, noseći na zastavi ime velikog književnika, revolucionara i nacionalnog heroja Lu-Sina, postaje svojina naroda.

Pre četrnaest godina, u proleće, oko pedeset hiljada boraca na čelu sa Mao Ce Tungom i Ču Deom prešlo je Jangce na užadi, na putu prema severu, braneći revoluciju i zemlju.

Ovog proleća, četrdeset i devete, dva ešalona od dva i po miliona junaka oslobodilačke armije, na čelu sa Mao Ce Tungom i Ču Deom, prešlo je na svojim brodovima Jangce u krilatom naletu na jug, u pobedonosnom pohodu za potpuno oslobođenje zemlje. Na svakoj od trista milja obale stajalo je 150 topovskih cevi da štiti prelaz oslobodilaca uz artiljeriju i minobacače koji su pratili armiju, sve oteto od neprijatelja, moderno oružje koje je bilo namenjeno ropstvu a herojstvo ga otelo iz ruku porobljivača i načinilo oružjem slobode. Ova armija, na severu od Jangcea, u poslednje dve i po godine rata, izbacila je iz stroja pet miliona vojnika i oficira izdajničke vlade.

A engleskoj ratnoj floti, koja je pokušala da omete prelaz oslobodilačke armije preko Jangcea, odgovorila je artiljerija narodnih revolucionara i njihova vlada: Kupite se iz naše zemlje! Dugo, predugo ste sejali po našem tlu plaćeničke vojske, krv i nevolje, kupite se jer smo mi naučili ne samo da otimamo oružje koje šaljete protiv nas, nego i da izbacujemo iz naše zemlje zauvek porobljivače i izdajnike.

Milion i za njima drugi milion boraca prelaze Jangce. Oslobađaju se Nanking, pada Hangčou, u širokom luku opkoljen je Šangaj, a kolone generala Čeng Kan Čuoa prodiru u provinciju Kjangsi, istu onu iz koje je pre četrnaest godina jezgro današnje oslobodilačke armije započelo Veliki marš za spas revolucije i nezavisnosti zemlje.

A u slobodnom Pekingu počeo je četvrtog maja svekineski kongres omladine. Mladost Kine, pre trideset godina, u Četvrtomajskom pokretu započela je novu demokratsku revoluciju. Ovu mladost nije mogao da pokosi ni najkrvaviji teror kontrarevolucije. Ona se borila protiv japanske agresije i izdajnika zemlje, borila se u štrajkovima i demonstracijama, borila se i bori u kolonama svoje armije i partizanskih odreda, sedamdeset od sto boraca armije pripada mladom pokolenju Kine — a sada, bijući poslednje bojeve konačnog oslobođenja, ona istovremeno utvrđuje program izgradnje proleća svog naroda, budućnosti svoje zemlje.

Sve armije nove Kine, ratne i radne, mobilisane su za najveće delo slobode i napretka. Čitava njihova borba i pobede lome još jedan, i to vrlo osetljiv beočug imperijalističkog lanca ropstva i agresije, svojom svetlošću i neodoljivom snagom prodiru kao poklič slobodi u milionske mase potlačenih naroda Azije, pune radošću srca svih naprednih ljudi u svetu.

Pobeda narodne revolucije u Kini zadaje porazne udarce svetskom imperijalizmu. Ruši još i naopako shvatanje da je marksizam-lenjinizam dogma, šablon, okamenjeni zakon — shvatanje, koje u poslednje vreme vole da primenjuju kao merilo žive revolucije neka rukovodstva komunističkih partija. Narodna revolucija Kine dokazuje da je uslov njene pobede bilo odbacivanje dogmi i šablona, dokazuje i ispravnost puta naše revolucije i istinsku revolucionarnost našeg rukovodstva.

U domu seljačke radne zadruge u Irigu, na čelnom zidu, pored Titove i Staljinove slike, stoji slika Mao Ce Tunga. Seljaci su je izrezali iz novina i često vode razgovore o čoveku koji je znao da izvojuje slobodu i zemlju kineskom seljaku. Radnici naše industrije motora istakli su sliku Mao Ce Tunga na svojim zidnim novinama i svaku pobedu njegove armije beleže sa radošću. Kad smo nedavno posetili naše avijatičare i prisustvovali času političkih informacija, bezbroj pitanja letelo je referentu u vezi sa borbom kineskog naroda. I tako je kudgod prođeš socijalističkom Jugoslavijom. Svi borci Titove petoletke progovorili su u prvomajskom pozdravu koji je narodni heroj Peko Dapčević uputio kineskom narodu, »srcem i dušom, pljeskom uzdignutih ruku«. Uz taj pozdrav u svakom našem čoveku gori najljudskija i najlepša radost jer će četiri stotine i sedamdeset miliona kineskih ljudi uskoro biti slobodno, poživeti prvi put u istoriji svojim stvaralačkim snagama na sreću napretka i budućnosti socijalizma, na straži mira i demokratije.

„ARGUMENTI" SILE I SNAGA MORALA

Oskar DAVIČO

Dotle se doteralo na Informbiroovskoj strani, da se već batinama, robijama i smrtnim presudama mora da dokazuje opravdanost onoga što se na početku nazivalo samo »principijelnom kritikom političke linije KPJ«, a što, posmatrano s gledišta interesa međunarodnog radničkog pokreta, nije principijelno ni koliko crno ispod nokata. Ali jedno stoji: teroristički argumenti sile u principijelnoj diskusiji bili su i ostaju izraz nejake sile argumenata. Krv Huseina Sejdinovića, koja treba da poteče samo zato što je taj mladi radnik, rođen u nekom selu nedaleko od Mostara, posle višegodišnjeg boravka u Albaniji zatražio povratnu vizu za domovinu, u nesrećnom času kad su Judini našli za oportuno po svoj revizionistički oportunizam da puste s lanca sve učesnike u protivjugoslovenskoj hajci, — neće pasti samo na enverovski beslovesne izvršioce tog pravnog ubistva, nego i na moralne potstrekače i organizatore tog nedela, na tvorce i pristalice sad već očigledno kontrarevolucionarne »Rezolucije«, zapravo onog kompleksa problema koje je ona prvo sibovski sivo izmucala a sada i teroristički krvavo počela da ostvaruje, i to metodima koji potsećaju na basnu o miroljubivom kurjaku kome janičarsko janje muti vodu.

Evo istinitoga slučaja koji baca svetlost na informbiroovske »činjenice«.

Hajka na Jugoslovene, vršena po direktivi bukureštanskog centra u cilju vrbovanja »zdravih elemenata«, primila je u Albaniji oblike drastičnije no igde. Ne vele uzalud: reci budali da se usekne, a on će i nos otkinuti!

Činjenica je da nevolje skopčane s tom hajkom nisu mimoišle ni Huseina Sejdinovića, 22-godišnjeg skromnog mladića, koji se dotle bio jedino istakao nesebičnim udarničkim radom na pruzi Drač—Tirana, i kvalifikovavši se tamo za mehaničara, računao da će otsad još više moći da da izgradnji socijalizma. Nikakvih drugih ambicija nije ni imao. Ničim drugim nije mislio da će biti obeležen njegov boravak među ljudima. Zar nije i to dovoljno? Živeti za socijalizam. Husein Sejdinović je imao isuviše skromno mišljenje o sebi, da bi se prepuštao golicavom maštanju o podvigu. »Nije to za obična čoveka«.

Ali poslednji meseci u njegovom životu govore o tome da nema tako skromnog graditelja socijalizma koji u sebi ne nosi elemente heroizma i da je i najobičniji graditelj slobode — herojski podvižnik, bez obzira da li on to o sebi misli ili ne. Borba nosi nužnosti koje determiniraju. Ne može se učestvovati dobrovoljno u herojskoj bici za sreću ljudi, a da heroizam ne postane sadržaj života svakog od učesnika u tom velikom hrvanju, gde je junaštvo uslov opstanka, najviši zakon i nužnost tako nesumnjiva, da u izvesnim situacijama postaje neprimetna, jer postoji u neprekidnom dejstvu.

Ima li vidovita čoveka koji bi rekao onog januara 1942, kad je od mraza pucao kamen hercegovačkih plećina, da će onaj slabašni, mršavi četrnaestogodišnji dečak s prljavim, izgužvanim fesom na glavi i u opancima od neštavljene koze, postati junak, slavan junak, čovek kog treba istaći za primer socijalističkog patriotizma? Dečak je tad uplašen prtio celac ispred sestrice i prestarelog oca, koji je bežeći od ustaškog noža, pošao da traži skloništa kod nekih dalekih rođaka u Skipiji.

Ne. Niko nije bio u stanju da u onom dečaku sagleda budućeg junaka kadrog da bez kolebanja položi i život za uverenje da je politika naše Partije pravilna, internacionalistička, dosledno revolucionarna, komunistička politika. Tad je politički nepismeni Husein bežao s ocem ispred koljača, izdajnika i okupatora. Ali kasnije, radeći za komad proje u vlažnim i primitivnim albanskim rudnicima, počeo je da uočava i shvata zakonitost koja je odlučivala o bedi i muci njegovog gladnog argatovanja i, shvativši je, da traži izlaza, suprotstavljajući užasnom poretku robovanja svetlu zakonitost oslobodilačke borbe. Naišao je na drugove, postao je član Narodne omladine. Rat se primicao kraju. Sloboda je postala svakodnevna. Je li borba prestala? Husein je bio ubeđen da nije. Trebalo je slobodu izgraditi, učvrstiti, razviti. Albanski drugovi su navaljivali da ne otputuje, da ostane s njima. Zar nije konačno svejedno gde čovek radi za slobodu, kad njoj već daje svu snagu ruku i duše? Bilo je to 1945. Ostao je u rudniku. Zatim je prešao na prugu gde je radosno gurao kolica puna zemlje nasipom koji se svakim danom sve više približavao cilju — Tirani.

Tad je objavljena Rezolucija. Pozvali su ga u upravu bezbednosti i ponudili mu ležernim pokretom ruke da potpiše formular klevetničke izjave protiv partije čiji član još nije bio. Odbio je s osmehom. Gluposti!

— Potpiši. Ne luduj.

Od tad počinju šikane. Dvaput dnevno morao je Husejin Sejdinović da se javlja činovnicima bezbednosti i dvaput dnevno da strpljivo podnosi njihove retorsko-agitatorske vežbe nad njim. Ali ubrzo su kritički »razlozi« iz Judinovih izvora postali puki judini razlozi.

— Potpiši, dobićeš duplo sledovanje!

— Dve udarničke karte ćemo ti dati.

— Daćemo ti takav položaj — hleb da jedeš, ništa da ne radiš.

— Potpiši. Imaćeš novaca.

Bezuspešno. Počeli su da mu prete.

— Uhapsićemo te. Osuditi.

Najzad su uvideli da gube vreme. Sejdinović je otpušten s posla. Oduzeta mu je karta za snabdevanje. Ali on je tražio uporno, obijajući pragove svih mogućih instanca, povratnu vizu za Jugoslaviju. Uhapšen je. Prvo je bačen u sabirni logor. Onda je premešten u policiski zatvor. Pretnje su se ostvarile. Reči su ustupile mesto pendrecima.

Užasno je to sve do neshvatljivosti. Kako da to pojme naši komunisti koji su trpeli muke u glavnjači? I kako — komunisti koje još uvek tuku po imperijalističkim zatvorima? Sve je to u tolikoj meri gnusno da bi čovek najradije odbio da veruje da komunist može da muči komunista i to da ga muči samo zato što je nekoliko mudraca u Bukureštu rešilo da iz besperspektivnih, kapitulantskih i u suštini kukavičkih pobuda, pokušaju da ukinu Jugoslaviju takvu kakva jeste. Konačno — šta? Neki dahauovci tipa Osvalda i Dila u rukovodstvima nekih partija nisu, u želji da se dodvore, morali suviše da siluju svoju savest da bi se, u lovu na »zdrave elemente«, poslužili i batinama. U preteranoj revnosti ima uvek nečeg sumnjivog. A rezolucija je izbacila u prvi plan svojih pobornika upravo takve preterano revnosne ljude, jednom reči, »boljševike« anglo-američke podvrste, izdajnike iz serije Trajčeta Kostova. Čak su se i humanizirani češki informbirovci poslužili batinama. O bugarskim da i ne govorimo. Ali i poljski. Rumunske i mađarske ne spominjemo. Zar je čudo što su se i albanski judinovci, koji se nekom prosečnom bistrinom još nisu istakli, privoleli goveđoj žili i gumenom pendreku. Neosporno, da budala može da naškodi stvari socijalizma koliko i kontrarevolucionar, a u toj uzvitlanoj prašini i dernjavi pristalica Informbiroa teško je lučiti gde prestaje dogmatičarska glupost, a gde počinje izdaja. A uz to ima tu i kojekakvih drugih još koještarija.

»Formfeleri« su u svakom slučaju učinjeni svuda, ma da ne mislim da se zadržim na njima. Ali nigde se glupost i varvarstvo zajedno s preteranom revnošću nisu tako slizali kao u Enverovoj službi bezbednosti. Što se najbolje vidi iz podataka o mučenju Husejina Sejdinovića.

Tu bi trebalo da počnem govoriti o njegovom socijalističkom patriotizmu i vernosti, ali meni ne silazi s uma onaj činovnik bezbednosti narodne demokratske zemlje koji veruje da se ljubav za domovinu prodaje za bonove i tačkice na potrošačkoj karti. Čovek koji tako misli, koji veruje da je patriotizam na prodaju kod drugih, mora i sam da je spreman svoj da krčmi. A to nije dobro. Nije dobro da takvi ljudi rade u službi bezbednosti zemlje koja, ostavimo li Informbiro na stranu, ipak pripada velikom frontu demokratije i mira kome i sami pripadamo. Nije dobro da ljudi kojima je komunistički moral nepoznanica, da nad bezbednošću socijalizma bdiju ljudi bez dostojanstva, pa makar to bilo i u Albaniji. Svejedno je za koliko su spremni da se prodaju kad su već na to spremni. Svejedno je da li je u pitanju duplo sledovanje, valuta, položaj ili ma koje od poglavlja »human interesta«, kad nemaju srca za najveće ljudske vrednosti, za najviši ljudski interes, za ljubav prema socijalizmu, prema socijalističkoj domovini. Oni su kadri da se prodaju. Oni pretstavljaju ostatke prošlosti u sadašnjosti. Ali Husejin Sejdinović pripada svom pokolenju. Njemu je sva ta kupoprodajna preistoriska logika nerazumljiva, tuđa, pomalo smešna čak. On se ne prodaje.

Tukli su ga svirepo kako to beskičmenjaci znaju i mogu. Bol je trebalo da bude neka vrsta obrnutog duplog sledovanja, u svakom slučaju element mešetarenja. On je trebalo da ubedi u potrebu takvog trgovanja. Ali u šta mogu da ubede muke? Da ono što nije — jeste i jeste ono što nije? Svi pendreci ovog sveta u to ne mogu da uvere čoveka socijalizma. Ali mogu da ga ubede da za pravdu treba do kraja ostati čvrst.

— Kažu mi: Ti si špijun!

To čitam na jednom od tri njegova pisma koja su mi došla u ruke. Pisao ih je u zatvoru na prljavo ružičastom kartonu kutije za cigarete Flora specijal. Slova su nevešta, nejednaka, osnovačka, ali pažnju privlači to što su još uvek lepljivo masna. Zagleda li se bolje u njih, primetiće se da je pero, po svojoj prilici oštro kao igla, ostavilo ožiljke na kartonu, da ga je, povlačeći crte slova, dubilo linijama koje se pod lupom ne suzuju i ne šire, ali preko kojih se razlilo gusto, riđe mastilo krvi.

Krvlju su pisana ta pisma. Iglom ubodenom u žile.

Tekst je neposredan kao ubod. Neškolovan mladić tankog iskustva još nedoraslog za uopštavanje, mogao je da na prljavo ružičastom kartonu kutije za cigarete iglom umočenom u soptvenu krv, napiše samo ono što je napisao, onako kako je napisao i ništa drugo. Ali tih nekoliko reči zaustavlja dah.

»Ti si špijun, kažu, protiv naroda. Izvešće me na sud i streljat kažu. Tukli su posle dugo. Pošljite doktura ja ću umret, krv lapi iz mene. Ko će me pustit kući i majci da radim?«

Ovo pitanje kojim završava prvo pismo izgleda posle svega naivno. Ali Husejin je naivan, mlad čovek. Žustar i hitar na radu, pisanje mu ne pada lako i on ne uspeva da sve napiše onako kako misli. Ipak, taj tekst odaje potpuno nerazumevanje ozbiljnosti položaja u kom se nalazi i optužuje nevinošću tog mladića koji, znajući da nije špijun protiv naroda, ne samo da nije uplašen, nego i ne smatra da se od tako glupe optužbe treba braniti. On ne traži advokate. Nesporazum će se sam razrešiti. On još uvek pretpostavlja da je u drugarskoj zemlji i traži lekara samo. Zar bi tako mislio špijun? Kod Husejina Sejdinovića nema još ni mržnje protiv ljudi koji ga tuku, a špijun, kad dopadne apsa, čak i kad je neiskusan, zna da je jedini doktor na kog ima pravo — raka u ilovači.

»Ponoć biju me. Ako boga znaš da dođem kući i majci ja Huso. Da se spasim muke i mraka ništa ne vidim.«

To drugo pismo napisano neposredno posle torture, govori o čoveku u najvišem stepenu uznemirenom, a motiv kuće i majke javlja se tu kao neophodna antiteza ubistvenoj stvarnosti oko njega, kao potreba da samom sebi dokaže da još uvek ne treba gubiti veru u dobrotu ljudsku dok još uvek negde postoje majke i kuće sa svojim blagim redom, sa čovečnom racionalnošću i nežnošću koja je uslov da se živi. Ali red reči ispremetan afektom i bolom odaje paničan strah i u isti mah kivno negodovanje, crne slutnje i gnev čoveka koji se oseća psihološki izmrcvaren, pokraden do dna duše, gorak, uvređen i razočaran. Jasno je da se on tome opire lirskim motivom majke i doma, ali čudno je da ne pominje drugove. Da li je slomljen?

»Tuku me svaki dan. On (prokuror) kaže Albanci će Tita u Beogradu streljati, a mene ovde. A ja sam rekao nikad, Tito je naš.«

Kao da je u magnovenju shvatio sve što mu je bilo dotle nejasno, Husejin Sejdinović se ispršio i otsekao ono svoje »nikad. Tito je naš«. Njegov odgovor prokuroru nije dat radi efekta, nije rečen pred štampom. Ako ga je zabeležio, to je bilo zbog ogorčenja koje ga je obuzelo. Iz Jugoslavije je otišao kao dečak. Bežao je od noža i kuršuma izdajnika. Takvu je jedno vreme nosio u sebi, a nije prijatno nositi u sebi takvu sliku o svojoj zemlji. Posle, za vreme rata još, čuo je za Tita. Slika njegove domovine postala je svetlija. Posle, kad se oslobodila, on je u mašti video svu u cvatu mogranja i cremže po mostarskom polju. On Tita nije očima još ugledao, ali njegov lik mu je postao blizak. U svojoj sobi nad krevetom imao je njegovu fotografiju. On je znao da je ime smisla i lepote njegove zemlje istovetno s imenom Tita i imenom slobode.

Šta je značilo biti Jugosloven u vreme kad je napustio domovinu? Nešto, što treba kriti. Ali kad se slavna partizanska borba pročula i Titovo ime postalo zastava i nada, on je, još za okupacije, s ponosom govorio svojim drugovima radnicima o Jugoslaviji. Jer su ga o njoj pitali. Jer su ga s divljenjem slušali. A on se ponosio pričajući o njoj. I taj ponos čije je ime takođe Tito, postao je njegov unutrašnji sjaj, srastao je tako intimno s njegovim bićem, da se on nikad i ni za šta na svetu ne bi mogao da odvoji od njega. Pa neka tuku. Svi pendreci ovog sveta neće ga moći da nateraju da se odrekne Tita, samog sebe. Udrite, boga vam izmećarskog, slugeranjskog, surovog i jadnog. Ništa vi nećete drugo čuti do da je Tito naš i mi njegovi! A vaša dupla sledovanja brašna i tekstila, bola ili smrti neće nas ni pokolebati ni izmeniti. Mi smo to što jesmo.

Tito je naš, rekao je mladić koji Tita nije video. To je kazao u času kada je ta izjava prkosila smrti. Nije to rekao zato što mu se mililo umreti. Nikad možda nije tako snažno kao u tom času želeo da ceo svoj život posveti radu za socijalizam. No stavljen da bira između života i laži, i smrti za istinu, čovek koji zna za slobodu, a za nju zna zahvaljujući Titu, izabraće istinu i ako je ona danas u Enverovoj Albaniji ekvivalent smrti.

— Šta je jedan potpis? — rekao mu je islednik na početku, a možda je i sam Husejin to sebe pitao u jednom trenutku klonuća.

— Ti si još mlad, pred tobom je život. Ko će ti moći ikad da prebaci jedan iznuđeni potpis. Ti nisi škole izučio. Politici znaš osnovno pravilo: Ili si s nama ili si protiv nas. Ti si prost čovek. I šta? Uvek možeš reći: oprostite, bio sam zaveden. I budi uveren, verovalo bi ti se.

Husejin Sejdinović nije pristao ni da se pravi zaveden ni da to bude. Osuđen na smrt streljanjem, on je spreman da smrt dočeka s Titovim likom u srcu. On Tita nije video. Ni Jugoslaviju u slobodi nije video, ali Informbiro traži da mladić od dvadeset i dve godine bude streljan, da bi se dokazalo ono što se dokazati ne može. Poginuti danas za tu Jugoslaviju, za Tita, znači ginuti više nego li za Jugoslaviju, znači ginuti za sudbinu oslobodilačke borbe čovečanstva, za spas puteva koji vode slobodi.

Otkud ovoliko snage kod tog mladića? Je li to posebna crta karaktera koju su vekovi borbe urezali u biće naših ljudi? Je li to samosvest naroda kome sloboda nije poklonjena, koji ju je stekao u krvavom boju i sad je u znoju i muci podiže i oplemenjuje? Možda. Ali neosporno je da je moralna snaga Husejina Sejdinovića snaga onih koji brane istinu.

STRAŽO NAŠA

Vo svojot zaslepen informbirovski bes, klevetnicite na našata zemja so osobena pakost gi napagaat slavnite organi od UDB-a, krstejki gi kako »janičeri« i »dželati«.

Stražo naša,
budno naše oko,
stapko tvrda
što ja site sledat,
narod čuvaš
kako veren sokol,
ko što sinoj
verno majka gledat!

Kal v lice ti čisto klevetnici frlat!
Ko krtici riat po sovesta volča!
No, kaži mi, dali klevetnički grla
narodite dolgo ke slušat i molčat?!
Znam, naše si čedo i nie sme tvoi,
gradilišta širum vo mugri te budat,
i denje i noke na straža ti stoiš, —
na raboten narod go paziš ti trudot!

Stražo naša,
budno naše oko,
stapko tvrda
v našta gradba smela,
narod čuvaš
kako veren sokol,
toj gi v pesni
kiti tvojte dela!

Izrasnata v borbi po rodnite pragoj
ko čelik si denes prekalena, jaka,
zad iljadu mesta zamrznuvat vragoj
od tvojata cvrsta i pravedna raka!
A našiot narod vo pazvi te niše
so beskrajna verba, ko nekoga v buri,
ti v misli mu greeš i v srce mu dišeš,
i slava si večna v negoiot juriš!

Stražo naša,
budno naše oko,
stapko tvrda
v našta zora jasna
zemja čuvaš
kako veren sokol,
veren sokol
što so narod srasnal!

V gradovite naši so grmež i vreva
rabotnici domoj i fabriki krevat,
a zadružni pesni ko odziv im idat
i temeli novi po selata dzidat!
Što'm pobeda grmne i nadvasa vkiot,
i narodi v svetot za sovest se pitat,
znaj, posvetol ušte ke izrasne likot
na našata zemlja, Partija i Tito!

Aco ŠOPOV

PISCI TRUBAČI

Dušan KOSTIĆ

Sada su i neki književnici u zemljama gdje Informbiro odlučuje stavljeni u pogon, u nezavidnu ulogu nesavjesnih trubača — sviraju ustajanje kada im se ne ustaje, zovu na spavanje kada im se ne spava. Inženjeri duša postaju inženjeri intrige i klevete. Budi se kod nekih davno uspavana i zakašnjela ratoborna svijest: bugarski književnici već zveckaju mamuzama i isukuju palоše, a češki pisac Drda vidi u šačici prodanih mračnjaka »dostojne« »reprezentante« naših naroda. Tihonov je isuviše lako prešao preko svoje književničke savjesti, preko svojih toplih i iskrenih stihova o Jugoslaviji — za račun efemernog i proizvoljnog žrtvovao je ono što je trajno i vrijedno u njegovoj poeziji, u njemu samom. A bugarski pripovjedač Stojan Daskalov, čiji je roman nedavno preveden kod nas, piše u jednom privatnom pismu otprilike o tome kako je »maršalizacija« Jugoslavije već svršen fakt; u njegovoj spisateljskoj maštі ona dobija i konkretne forme — kod nas, biva, ima sada vazdan tih »maršalizovanih« stvari i stvarčica koje sebi može priuštiti i poneka pravovjerna dušica: naime, teče kod nas med i mleko — doduše maršalizovano i trockističko — ali ipak med i ipak mlijeko. Pa moli, čovjek, da mu se — onako prijateljski — pošalje malo čokolade i narandži, jer, veli, »toga sada kod vas ima dosta«! I tome podobno.

Sovjetski pjesnik Aleksej Surkov takođe je dao svoj »prilog« informbirovskom moralnom galimatijasu. »Prilog« je, istina, formatom mali ali ništa bezočniji i ogavniji od svega onoga što se inače u tom stilu kleveće i podmeće od Rezolucije na ovamo. U temišvarskoj »Pravdi«, informbirovskom organu Saveza slovenskih kulturno-demokratskih udruženja u Rumuniji, objavljena je premudra epistola pomenutog pesnika. Surkov tu ništa novo nije rekao, rekao je ono što se naravno »može« reći, što je već praksa i što je tamo, u Informbiroviji, normalno i čime, mjesto odola, svakodnevno ispiraju sveta informbirovska usta — rekao je dakle već poznatu i dozlaboga odvratnu laž: mi smo, tj. »Titova klika«, izdali socijalizam! I tu svoju lapidarnu gadost u formi visoko-blagonaklonog »pozdrava« našoj manjini u Rumuniji (poslije svega što se s njom dešavalo i dešava) završio je frazom o »svijetloj budućnosti naše braće po krvi, naše braće po borbi« — frazom zato što ona silno ududara od svega onoga što se prema nama čini, što, zatim, laž nikada i nikome ne može biti perspektiva, budućnost naroda — najmanje »svijetla«, što je, najzad istina jedna i nedeljiva i ona sigurno nije u »pozdravu« pjesnika A. Surkova, koji svoje nadahnute stihove (koje smo nekad voljeli i koje volimo) svodi, eto, na prazni zveket jedne tako beznadne klevete.

Mi, naravno takođe vjerujemo u budućnost, vjerujemo da će dani koji dolaze, koji mi već sada organizujemo, da će ti dani biti svjetliji i ljepši — ali ta naša vjera nije kurtoazija, nije prigodan gest, nije fraza koja nikog ne obavezuje i koju lako bacaš u nazdravicama pri dobrom jelu i piću: ona ima svoje duboko korijenje, ona rezultira iz naše socijalističke stvarnosti, iz opšteg toka stvari kod nas. Njome smo prožeti do dna, do posljednje čestice, ona je motor naših akcija. A kod Surkova je to fraza, dekoracija, banalna poza — jer se lažima ne izgrađuje budućnost, jer se s lažju ne juriša u odlučne, u teške bojeve koji međunarodnom proletarijatu pretstoje.

Surkov je, zatim, od te budućnosti izuzeo Crnogorce: nabrajajući naše narode koje (ipak, i uprkos »izdaji« »Titove klike«!) čeka »svijetla budućnost«, — pjesnik Surkov je ispustio iz vida crnogorski narod, valjda po oprobanoj logici informbiro-propagandista da ako neću i ne želim da nešto postoji — onda ne postoji, onda ga nema, onda je fikcija — pa je tako fikcija i crnogorski narod, i njegova herojska borba, i njegovi današnji napori i uspjesi na liniji jačanja i razvitka socijalističkih oblika života. Moglo bi se reći da je naprijed navedeni Surkov možda slučajno »propustio« da spomene Crnogorce (sjećate li se Puškinovih stihova o Crnogorcima, Surkove?), ali teško iskustvo s Informbiroom i svim onim što je oko njega i s njim u vezi pokazuje, uvjerava, ubjeđuje da tu slučajnosti nema i da u sklopu poznatih odnosa, tretiranja, tendencija i ova sitna tendencija Surkova ima svo je određeno mjesto i svoju namjenu.

U vezi sa Surkovom još i ovo: na kongresu rumunskih intelektualaca istupio je i on svojim pozdravnim govorom, u kome je rekao nekoliko poletnih riječi pozivajući rumunske intelektualce u punu ofanzivu za mir. Taj govor pominjem zato što Surkov tačno kaže da »dužnost svakog iskrenog borca za mir među narodima, svakog od ljudi kojima su draga velika postignuća kulture, jeste da povede sve koji su istog mišljenja na aktivan otpor protiv ratnih huškača«. S tom dužnošću se i mi slažemo, mi to i radimo, to ćemo i u buduće raditi — bez obzira na naša odveć rđava iskustva s praškom varijantom svjetskog kongresa za mir, i raznim drugim iskustvima. Surkov je, apstraktno uzev, ili, bolje, konkretno primijenjeno — tačno rekao sve to, ali kad on u te ratne huškače ipak trpa i naše narode i naše rukovodstvo, jer, kaže »stvaraju razdor među narodima« (!) — onda je autoritet jedne nesumnjive istine kao što je potreba mobilizacije svih snaga u bor bi za mir doveden u pitanje, doveden u pitanje jednom presoljenom laži u klevetničkoj izjavi poznatog sovjetskog pjesnika. A kome to koristi, tačnije — kome šteti? I može li, smije li pjesnik ma i za čas da zaboravi na odgovornost svoga poziva, da odmjerenost svoje riječi, misli, djela?

Nedavno je i Valentin Katajev glasno istupio svojim — prećutkivanjem Jugoslavije. Taj »internacionalistički« i nevjerovatno kratkovidi metod prvi je plasirao Fadjejev u Vroclavu. Ali nije značaj toga Fadjejevljevog patenta u tome, čak u tome nije ni njegova originalnost: prije Vroclava poznat je svijetu onaj slučaj s Dunavom i Dunavskom konferencijom — onih dana, po želji »principijelnih« piskarala Dunav nije tekao podno kalemegdanskih zidina; tada je, kažu, bio »klasno svjestan« i toliko revolucionarno nastrojen da nije htio da navrće svoju vodu na nacionalističku, trockističku itd. vodenicu — tekao je neznanim tragom, mudro zaobilazeći našu oklevetanu zemlju. Ali čitava stvar s Dunavom još je bila u fazi izvjesne stidljivosti i opreznosti. »Snaga« Fadjejevljevog istupa je u potpuno bezdušnom i bestidnom prelaženju preko svega što se kod nas radilo i uradilo, što se žrtvovalo internacionalnoj stvari za koju Fadjejev pledira. I što je bila jasno određena linija, signal drugima, orijentacija. Pa ipak, očekivalo bi se od Katajeva, kao pisca koji razumije i ima smisla za humor, da će se, bar u sebi, tiho nasmijati na ova razna nastrana shvatanja geografije, istorije — tim prije što je Katajev bio u našoj zemlji, vidio je, osjetio bar nešto njenog daha.

U svom članku »Mladost svijeta« objavljenom u »Literaturnoj gazeti«, Katajev je, kao i drugi, pokazao otsustvo svake memorije; i za njega, naime, ne egzistira naša zemlja — kao davna Atlantida potopliena je, valjda, burnim talasima okeana... laži! Katajev se s puno prava zanosi radnim elanom omladine zemalja narodne demokratije, on ide izvjesnim redom od zemlje do zemlje, od radilišta do radilišta — s Bugarske skače na Čehoslovačku, s Poljske na Albaniju, na Rumuniju. U Bugarskoj se, pored ostalog, oduševljava »zlatnim riječima, smjelim, blagorodnim, punim uvjerenosti u pobjedu socijalizma« — Trajča Kostova. Nesumnjivo, imao je šta da vidi u narodnodemokratskim zemljama, da zapazi. Njega, pisca, umjetnika, realistu nadahnuo je polet ljudi, on ga je natjerao da kaže šta s tim u vezi osjeća, on je ustreptao nad utiscima koje je ponio s mnogobrojnih radilišta. Ali Katajev, pisac-realista, morao je biti konzekventan svome realizmu, morao je istini za volju reći bar koju poštenu riječ i o radnom entuzijazmu naše omladine, koja takođe kolosalno radi i takođe čuda čini od radnih podviga — sigurno daleko više od makoje druge omladine zemalja koje Katajev signira.

Katajev to nije učinio. On je vidio prugu Leveč—Trojan, Drač—Pećin, Drač—Tirana, ali nije »primjetio« tolike naše i veće i značajnije pruge ni Autoput! On se lirski raznježava nad »zlatnim Pragom« i obnovom porušenih Lidica, ali je tvrda srca kad se radi o hiljadama i hiljadama obnovljenih i iz ruševina podignutih sela i gradova kod nas, kad se radi o tolikom novopodignutim fabrikama, o Novom Beogradu, Novoj Gorici, Titogradu i bezbrojnim gradilištima širom naše zahuktale zemlje. On taj huk ne čuje, ne vidi, ne osjeća — uprežući, prilično sipljivo, svoje pero u usku revizionističku brazdu Inform biroa... A međutim jedna od glavnih komponenata svakog pravog pisca, a pogotovu sovjetskog, jeste stepen njegove istinoljubivosti ,njegovog istinitog prikazivanja života i pojava u njemu — njegov realizam. I zato ako Katajev svjesno izvrće činjenice, dakle ono što jeste, što postoji, što je pred nama — opipljivo, vidljivo, u gigantskom porastu, što prosto mora da se vidi jer je toliko ogromno; ako Katajev obmani za ljubav zažmuri na oba oka, onda je on, svjedno zbog čega i iz kojih pobuda, iznevjerio sebe kao pisca i to pisca novog realizma. Onda je on, prešao na pozicije sitnog i neinventivnog »kritičara«, i tako, znači, oduzeo sebi pravo da se i njegova književna riječ prima za istinitu.

Pre niza godina Katajev je napisao jednu duhovitu priču pod naslovom »Egzemplar«. Malograđanin, carski čovjek, probudio se poslije dugog sna u kojem je prespavao revoluciju, i sada se njegovo režimsko shvatanje sukobljava sa socijalističkom stvarnošću sovjetske zemlje — dolazi do niza komičnih scena. Današnja informbiro-propaganda, tamo gdje naša istinita riječ ne može da prodre, formira iz dana u dan slične »egzemplare« koji bi se kad bi došli u našu zemlju i vidjeli tempo naše socijalističke izgradnje, našli u sličnim situacijama kao Katajevljev junak. Svojim nedavnim člankom Katajev je dakle sebi stavio u dužnost formiranje takvih »egzemplara« — nad kojima se nekada iskreno smijao, koje je nekad oštro šibao!

I tako, trube trubači. Trube neujednačeno i duvaju jednu te istu melodiju — intoniranu Judinom, komponovanu od nevještih kompozitora. Trube neprestano i sve jače, od jutra do sjutra: sviraju ustajanje kad se nikome ne ustaje, vuku na spavanje kad se nikome ne spava, zovu na uzbunu kad je svakome potreban mir radi izgradnje socijalizma. Trube trubači-pisci! Škripe »principijelna« »internacionalistička« pera, škrguću zubima pisci-klevetnici, a plamen njihovih stihova dogorijeva na informbirovskoj vjetrometini i po njima, nekad plemenitim, sada, vidite li, polako pada sivi pepeo odvratne laži, i klevete, koja se ruga svim onim što je zaista svijetlo i zaista lijepo u našim narodima, ruga se vikom i ćutanjem — ali samo dokle, samo dokle?

U slavu generala Valtera

Povodom druge godišnjice smrti generala Karola Svjerčevskog-Valtera, učesnika Oktobarske revolucije, komandanta jedne internacionalne brigade u Španiji i jednog od osnivača preporođene poljske vojske, Dom poljske vojske i Sindikat poljskih pisaca raspisali su konkurs za poemu o ovom velikom borcu.

Prva nagrada (100.000 zloti) za poemu pod naslovom »Priča o životu i smrti radnika i generala Karola-Catlera Svjerčevskog« dodeljena je Vladislavu Bronjevskom, jednom od najvećih savremenih poljskih pesnika. Dve druge nagrade (po 50.000 zloti) dobili su Leopold Levin za poemu »Reč o Karolu Svjerčevskom« i Viktor Vorošilski za poemu »Svjerčevski«. Treću nagradu (30.000 zloti) dobio je Robert Štiler za poemu pod naslovom »Stihovi o generalu-radniku«.

Veliki borac radničkog pokreta i borbe za oslobođenje poljskog naroda general Valter još za života postao je legendaran među svojim vojnicima i drugovima u borbi. Prvi veći rad o njemu u poljskoj književnosti napisala je Janjina Bronjevska pod naslovom »O čoveku koji se mecima nije klanjao«. O generalu Valteru pisali su takođe stihove Mječislav Jastrun i Robert Štiler.

Vanda Jakubovska, koja je režirala poznati film o Osvjenjcimu, snimiće film o životu i radu generala Valtera.

General Valter poznat je i mnogim našim ljudima koji su se sa njim ili pod njegovom komandom borili u Španiji.

NAPREDNI INDISKI FILM »DECA ZEMLJE«

Napredni filmski radnici Indije završili su nedavno snimanje filma »Deca zemlje«. Pojava ovog filma na bioskopskom platnu značajan je prilog borbi i kulturi ugnjetenog indiskog naroda, tim više što se domaći napredni filmovi jednostavno zabranjuju ili se pomoću mreže američkih bioskopskih koncerna onemogućava njihovo prikazivanje.

U radu na filmu »Deca zemlje« učestvovali su i kolektiv progresivne Sveindiske asocijacije naprednih pozorišta i mnoge druge društvene organizacije Indije ,koji su pomogli tvorcima filma da stvore snažno i istinito umetničko delo o indiskom narodu. Film je naišao na topao prijem u narodnim masama, jer je u njemu prikazana prava Indija, Indija bez čudesa, današnja Indija.

Režiser filma i autor scenarija, talentovani napredni indiski publicista i književnik Kvadža Ahmad Abas sastavio je scenario na osnovu pozorišnog komada »Nova letina« od indiskog pesnika i dramskog pisca Bhatačarija i pripovetke pod naslovom »Neću da umrem« od indiskog književnika Čandera. I jedno i drugo delo opisuju prizore strašne gladi koja je 1943 godine harala u Bengalu i od koje je umrlo 3 miliona ljudi, a 5 miliona seljaka i zanatlija spalo na prosjački štap.

Sadržaj filma je jednostavan. U njemu je prikazan bedni život seljačke porodice starca Samadara Pradhana, njegove žene i dvojice sinova. Mladi od njih, Samadar-Ramu oženio se voljenom devojkom, lepoticom Radhikom, ali već od prvog časa njihove porodične sreće, prati ih bezizlazna beda. Hronična glad, strah pred sutrašnjicom, to su stalni saputnici indiskog seljaka čak i u plodnim godinama. A kada je nastupila katastrofalna glad 1943 godine većina Pradhanovih suseda i on sam postaju bezemljaši. Cela njegova porodica, kao i svi drugi seljaci, kreću u Kalkutu da traže posla i hleba.

Pohod gladnih bengalskih seljaka na Kalkutu — to nije režiserska izmišljotina, to je istinita stranica savremene istorije. Taj pohod dat je u filmu sugestivnom snagom. Umiranje od gladi na ulicama Kalkute stotina hiljada seljaka prikazano je u filmu skoro na dokumentaran način.

Film govori o strašnoj istini radnog naroda Indije, bačenog u jaram engleskih imperijalista. Pismenost u Indiji — to je privilegija bogatih, i skoro polovica seljaštva je nepismena. Sudbina starca Pradhana, njegovog sina Ramu i lepotice Radhike, koja se odaje prostituciji da bi spasla svoje dete — sve to ilustruje bezobzirnu pljačku i kolonijalno porobljavanje koje vrše engleski imperijalisti i njihovi domaći agenti.

U filmu su istinito, dočuše ovlaš, dodirnute mnoge važne i karakteristične crte društvenog stanja u Indiji. Interesantne su scene u kojima je prikazano kako se provocira i raspiruje mržnja između muslimana i Indusa — metod kojim se engleski agenti obilno služe u borbi protiv sve snažnijeg narodnog pokreta. Dobro je u filmu raskrinkan i cinizam indiske buržoazije, koja je interese sopstvenog naroda bacila pod noge engleskih robovlasnika. Film ima, međutim, i izvesnih nedostataka. Tako su, na primer, slabo prikazani pravi prijatelji i saveznici indiskog seljaštva — radnici i napredna inteligencija. Neubedljiv je i kraj filma sa »srećnim« završetkom. Najkrupniji nedostatak filma jeste taj što u njemu uopšte nisu prikazani glavni vinovnici patnji indiskog naroda — engleski imperijalisti koji već dvesta godina kinje indiski narod. Ali se pomenuti nedostaci filma mogu da opravdaju izuzetno teškim uslovima pod kojima je on stvoren, a među njima je i najteži — postojanje engleske cenzure u kolonijalnoj Indiji.

U svakom slučaju film »Deca zemlje« može da se oceni kao jedna od pobeda progresivnih snaga Indije, kao pobeda naprednih indiskih filmskih radnika koji se bore za realističku, istinsku umetnost.

V. R.

Marko Čelebonović: Devojka iz okoline Peći

IZLOŽBA ČEŠKOG SLIKARSTVA ZA RADNIKE

U Zlinu-Gotvaldovu nedavno je priređena za radnike izložba »Klasici češkog slikarstva u zbirkama Praškog dvora«. Izložbu je posetio veliki broj trudbenika, koji su prvi put videli slike velikih čeških umetnika Povodom ove izložbe održana je konferencija radnika, novinara i umetnika, na kojoj je ova izložba ocenjena kao jedna od najznačajnijih kulturnih akcija.

UTISCI SA NJUJORŠKOG KONGRESA ZA MIR

Jovan POPOVIĆ

Kada sam prvi put ulazio u ogromni hotel Valdorf Astorija, u kome je Nacionalni savet naučnika, umetnika i pretstavnika slobodnih profesija iznajmio nekoliko prostorija za sednice kongresa za mir, naišao sam pred zgradom na povorke veštački histeri ziranih demonstranata koje je štitila policija. Tojest, na prvi pogled nije bilo sasvim jasno koga to štiti »objektivna« policija, da li učesnike kongresa, ili te mizerne piket-lajne, te »straže američkog poretka« koje je reakcija nahuškala protiv pobornika mira među narodima. Policija i piket-lajni stajali su i šetali svugde gde je bilo ijedne priredbe u okviru kongresa za mir. Po starom američkom nepisanom zakonu, još iz doba kada je taj nepisani zakon bio tekovina radničkih štrajkača, te povorke demonstranata ne smeju se prekidati, niko ne sme proći onuda gde one zakrče put noseći harangerske plakarde ili dozivajući boga srdžbe. Tako su učesnici kongresa morali ulaziti u zgrade i sale drugim ulazima, a broj demonstranata nije bio ni blizu toliki da je mogao ugroziti kongres sem što je kompromitovao huškače.

Stranim delegatima se dešavalo da su morali prolaziti kroz čitave višestruke kordone policije, a da su ih s druge strane aktivisti odnosno aktivistkinje Nacionalnog saveta uzimali među se kao kad remorkeri bugsiraju brodove u luci, da bi ih zaštitili od eventualnih neprilika i od strane demonstranata i od strane policije. Tako su strani delegati u neku ruku bili pod duplom zaštitom, od kojih je ona jedna, policiska, u svakom slučaju bila problematična.

U toku tri dana kongresnih sednica i priredbi upoznao sam veliki broj aktivistkinja iz organizacionog odbora Kongresa. Naime, oko organizacionih poslova kongresa najviše su se angažovale žene, starije i mlađe. (Uopšte u Americi žene više učestvuju u kulturnom i javnom životu nego muškarci). Za vreme trodnevnog rada viđao sam ih u užurbanom poslu, i poslovno učtive prema stranim delegatima. Kada sam neke od onih koje su bile najvrednije oko organizacionih poslova kasnije sretao na raznim prijemima i prijateljskim sastancima, a i po privatnim kućama kuda su nas pozivali radi viđenja i razgovaranja s najaktivnijim članovima Saveta, imao sam prilike da od njih čujem mnoga uveravanja da postupak američke vlade, koja nas je proterala, nije postupak američkog naroda, i iskusio sam mnoge znake srdačnog prijateljstva, i čuo najzad i poneka iskrena pitanja o tome kako je u Jugoslaviji. Naročito na jednom od poslednjih sastanaka, u kući jednog od sazivača kongresa (kojih je bilo oko pet stotina), u kući simpatičnog starog inženjera čiji smo gosti bili tri prva dana Vučo i ja, među prisutnim kulturnim radnicima, mahom mlađim, mnogi su u intimnom razgovoru nastojali da saznaju nešto o odnosima u socijalističkom frontu, i naročito želeli da saznaju da je taj front jedinstven.

— Da li se kod vas toliko govori o ratu kao ovde, da li i kod vas postoji takav strah od rata, — upitalo me je više njih, u želji da im ne odgovorim manifestaciono nego intimno. Kada sam rekao da kod nas ne postoji psihoza rata, da mi znamo šta je rat i borimo se za mir, a da ako bi nas ko napao umeli bismo da se branimo, ali da nas misao na rat ne uznemiruje nego gradimo socijalizam kao da neće biti rata, — više njih mi je oklevajući postavilo isto pitanje: A ne plašite se nimalo da će vas napasti odande, s istoka?

Začudio sam se tome pitanju, i u prvi mah pomislio da je to provokacija. No po licu sagovornika video sam da je to iskreno pitanje zabrinutog čoveka, i setio sam se da to apsurdno pitanje ima izvesnog razloga, jer je čitava štampa bila puna »informacija« o tome da se oko Jugoslavije koncentrišu trupe.

Na odgovor da se niko u Jugoslaviji toga ne plaši jer je to prosto nemoguće, video sam opet izraz nedoumice: otkud s takvom sigurnošću kažem da je to nemoguće. Objašnjenje da je to nemoguće jer je reč o socijalističkim zemljama, i da je front socijalističkih zemalja uprkos svemu nedeljiv — bilo je sagovornicima suviše apstraktno, jer ne znaju šta je suština socijalizma i nisu navikli da shvataju pojmove za koje nema adekvatnog u američkoj stvarnosti. Na njih je više delovala sigurnost i nasmešenost prijatelja iz čudne zemlje nego apstraktni argumenat. Ustvari, na mnoge progresivne ljude u Americi treba delovati nepobitnim argumentima činjenica i dela, i uticaj međunarodnog fronta mira u Americi zavisi od ugleda i verodostojnosti onih koji se služe principijelnim argumentima i parolama. U svakom slučaju, iskusio sam poštovanje prema Jugoslaviji kod mnogih naprednih ljudi Amerike.

★

Kada sam polazio u Ameriku, znao sam već da treba biti pripremljen da se pojme stvari i odnosi koji ne odgovaraju našim merilima i pojmovima. Ne samo što američki kapitalizam, nosilac svetske imperijalističke ekspanzije, ima osobenosti koje treba konkretno uočiti, nego i progresivne snage Amerike, koje se po mnogočem razlikuju od onoga što mi smatramo progresivnim, treba umeti shvatiti bez predubeđenja, bez shematičnih kalupa unapred, jer je potrebno upoznati ih, prići im i stvoriti kontakt s njima. A svakako da mnoge stvari deluju čudno, i to ne samo zato što je američki kapitalizam čudovišan, nego što zaista postoje neki američki način života i mišljenja, koji jesu uslovljeni američkim oblikom kapitalizma, ali su prodrli u život ljudi tako da će i socijalizam u Americi — kada bude jednom ostvaren, a biće, — imati svojih osobenosti ,različitih od socijalizma drugih zemalja. Pa neka, neka svako sebi udesi život kako se njemu sviđa, samo neka američki narod nađe sebi put u život bez porobljavanja. A kakve će običaje imati ljudi, kako će se zabavljati, kako udešavati svoje domove, kako jesti kako se oblačiti, šta će voleti — to neka bude potpuno stvar onih Amerikanaca koji budu preuredili svoj život na novim osnovama a i s nekim svojim tradicijama.

Na jednoj intimnoj večeri, koju je za jugoslovenske delegate priredio Zlatko Baloković, koji kao i književnik Luj Adamič ima velikih zasluga pred narodima Jugoslavije, jedna mlada Amerikanka, iz viših društvenih krugova, nastojala je ljubazno i neumorno čitava tri sata da mi, uprkos njenom slabom francuskom a mom slabom engleskom jeziku, objasni šta je ono specifično što mi Evropljani, a naročito mi iz socijalističke zemlje, treba da znamo o američkom narodu a da ne budemo nepravični prema njemu zbog mnogo čega što nam je tuđe. Pokušavajući da mi objasni ono što je htela da prevede u pojmove za koje je smatrala da su moji pojmovi, ona je nekoliko puta tražila da postavljam pitanja o onome što ne razumem u Americi. Rekao sam da nisam uobražen da mnogo znam, ali da znam ono bitno o Americi, a ne znam toliko da bih mogao postaviti najkonkretnija pitanja. Na to je ona, gledajući zaista s izrazom duboke zainteresovanosti za to pitanje, upitala šta ja mislim kako će, na koji način Amerika poći u socijalizam. Bio sam začuđen, jer je ona iz viših krugova, i nisam bio siguran da li to ona pita zato što želi socijalizam ili što ga se plaši. Razume se da sam mogao odgovoriti samo to da sami Amerikanci moraju naći put u socijalizam, da ja nažalost ne mogu dati recept, ali da osnovni rukovodni principi borbe postoje, provereni u praksi. Bez obzira na to zašto je ona to pitala, osetio sam da mnogi ljudi i žene u Americi, čak i iz viših krugova, iz krugova obrazovanih ljudi, traže neki izlaz iz one pustoši života koja ih tišti. Tačno je to da veliki deo američkog proletarijata još ne istupa kao klasa svesna sebe kao društvene snage i ne postavlja pitanje drukčijeg društva. Tačno je i to da besmislenost i nečovečnost postojećih odnosa u Americi osećaju i neki koji ne pripadaju potlačenoj klasi. A važno je to da mnogi ljudi i žene Amerike, iz raznih slojeva, hoće mirnu saradnju među narodima, hoće prijateljstvo s narodima naprednih zemalja i znaju da je zvanična američka politika neprijateljska i prema američkom narodu. Na Kongresu je izrečena osuda potpaljivačima novih ratova, inicijatorima »hladnog rata« koji je poguban za kulturu, izrečen je zahtev za mirnom saradnjom među narodima.

Važna je stvar da je kongres za mir održan u Americi, odakle se stvaraju i agresivni paktovi i narušavaju međunarodne obaveze, i da je taj kongres odjeknuo u američkoj javnosti, uprkos kampanji reakcije ili baš utoliko više.

★

Što se tiče izvesnih osobenosti američkih običaja i karaktera, one su bile vidne i na samom kongresu. Odmah posle konferencije za štampu pred otvaranje kongresa, na kojoj su reporteri ispoljili neke drastične osobine velike američke štampe, priređen je pozdravni defile internacionalnim gostima. Svaki od inostranih delegata dobio je neki ukrašeni karton sa svojim imenom, koji je stavio na rever od kaputa. Delegati su se poređali duž zida velike dvorane, a američki sazivači i učesnici kongresa defilovali su pred njima, rukujući se, izmenivši vrlo razgovetno imena, i eventualno zastajući na kratak razgovor. Bio je to dug defile, i inostranom delegatu se vrtela glava od imena i lica iz povorke koja kao da nema kraja. Američki domaćini mnogo polažu na to da znaju s kim govore, i svoja imena kazuju vrlo razgovetno, čak ih i »spelujući« (izgovarajući ih slovo po slovo ,onako kako se slova čitaju — na primer Smith: Es, em, aj, ti, ejč). Tako su i preda mnom promakle mnoge ličnosti značajne u kulturnom i javnom životu Amerike, a da sam ponekad postajao svestan tek posle završenog kratkog razgovora s kim sam razgovarao. Tako sam video Fasta, Lozona, muzičara Koplenda, publiciste Bernsteina i Seldesa. Ponekog bi se naročito srdačno primakao i nasmešio: Jugoslavija?, — kao na primer pijaniskinja Rej Lev, a poneko bi pobrkao zemlje narodne demokratije. Tako sam često morao da odgovaram na pitanja kako je u Čehoslovačkoj ili u Poljskoj, i ja bih rekao da sam iz Jugoslavije, ali da je i u Čehoslovačkoj i u Poljskoj dobro.

Nas inostrane delegate, razume se, američki domaćini bolje su upamtili nego mi svakoga od njih, jer je nas bilo relativno malo, a sazivača i učesnika na kongresu dve hiljade.

Da karton s imenom, koji nam se spočetka činio smešnim, ne mora biti smešna stvar, video sam u nekoliko mahova. Tako sam jednom sedeo pored jednog od poljskih delegata, i prvo počeo da s mukom razgovaram engleski, o crnačkim delegatima koji su sedeli ispred nas, a onda prešli na

LIK VESELINA MASLEŠE

Eli FINCI

U mladom naraštaju intelektualaca koji su aktivno ušli u život u periodu između dva rata i svojom delatnošću pomogli narodnim masama da se snađu u složenim uslovima karađorđevićevske Jugoslavije, lik Veselina Masleše, marksističkog publiciste i političkog radnika, vidno se ističe kako ličnim osobinama: svetlim karakterom i pronicljivom misaonošću, tako i onom opštom osobinom napredne inteligencije: neumornim radom za pobedu ideja naučnog socijalizma.

Veselin Masleša bio je čovek neobične privlačnosti. Duhovit mislilac i pouzdan analitičar, oštre i britke reči, začinjene neumoljivom duhovitošću, koja je bila u živoj suprotnosti sa nešto tromim i nezgrapnim pokretima i nonšalantskim izgledom boema, on je svaki razgovor u društvu brzo zaoštravao u principijelnu prepirku: bio je neumoran u traženju smisla i značaja svakoj pojavi, svakom događaju, svakoj ličnosti. Koliko je, u razgovorima, plodnu misao sagovornika shvatao brzo i razvijao je dalje, do pune reljefnosti, toliko je, ne s manjom okretnošću, svaku slabost u stavu ili logici izlaganja brzo primećivao i odmah je, s neumoljivom oštrinom, izvrgavao ruglu. Njegov smeh nije bio smeh inteligenta nagriženog skepsom, koji u svemu traži povod za iskalijivanje nezadovoljstva ili bolesnog egocentrizma. Bio je to smeh pun zdravlja i vedrine, smeh borca koji veruje u pobedu razumnog, lepog, životnog. Ukoliko mu je neko bio bliži i prisniji, utoliko ga je više i dublje stavljao na svoje »probe«. Od tog zdravog, zaraznog smeha, koji je u tmurnim zatvorskim ćelijama ponekad stvarao umrlebes, Veselin Masleša nije štedeo ni samog sebe. Njegova duhovitost bila je ustvari samo jedan vid njegovog kritičkog odnosa prema životu.

Sećam ga se, takvog, još uvek živo, iz prvog susreta u Sarajevu, u leto 1935 godine, kada je, progonjen od »čuvara poretka«, morao privremeno da napusti Beograd. Strastan politički radnik, širokog interesovanja za sve oblike društvenog života, on se, za svog kratkog boravka u Sarajevu, zanimao za političke prilike, za raspoloženje radničkih masa, za veze Partije sa selom, za kulturni front napredne orijentisane inteligencije. Pun optimizma i intelektualne vedrine, koje imaju samo intelektualci povezani s radničkim pokretom, on se šalio na svoj sopstveni račun:

— Kažete da je vaš upravnik policije pronašao da su reči »policija« i »politesse« istoga korena. To nije dovoljno. Zar ne bi Miloš Crnjanski, Velmar Janković ili Mladen Horvat mogli dokazati da su u istoj porodici i sa »poetique«? Što se mene tiče, ja u policiji vidim zgodnu ustanovu: ona mi nikako ne da da se intelektualno zapustim. Svake godine, kao po nekom planu, ona me traži. Ako me nađe, onda na Adi Ciganliji imam prilike, čekajući na suđenje, da proučim ponešto u čemu sam zaostao. Ako me prisili na ilegalnost, onda mi stvara »višak vremena« za čitanje i pisanje!

Ustvari, ceo život Veselina Masleše, ako bi se posmatrao po spoljnim okolnostima, bio je ispunjen neprekidnom igrom s policijom: najbolje godine svoga života, ispunjenog neumornim političkim i intelektualnim radom, on je provodio ili u delatnosti za koju se išlo u zatvor ili u delatnosti u samom zatvoru.

Rođen 1906 godine, u Banja Luci, Veselin Masleša je još kao srednjoškolac pristupio radničkom pokretu. Svoju prvu političku delatnost razvio je u Bosanskoj Krajini, među seljacima radnicima i intelektualcima. U tim svojim političkim nastupima Veselin Masleša je pokazivao izvesne osobine, koje će tek u docnijem životu, kad sazre i kao mislilac i kao javni radnik, postati jednom od njegovih osnovnih karakternih crta: to je intelektualna smelost da hrabro i uporno traži istinu, da čestito i ubedljivo razvija svoju sopstvenu misao, bez obzira na sve ustaljene sudove, čak i onda kada dolaze od takvih velikana misli od kojih je i on sam učio kako treba živeti i raditi. Tako je još u šestom razredu gimnazije, razvijajući svoju misao slobodno i kritički, izradio jedan pismeni referat, čije su čitanje zabranile školske vlasti, jer je u njemu mladi marksista postavljao teze i razvijao misli koje nisu bile u skladu sa

Petar Dobrović: Veselin Masleša

neprikosnovenim istinama zvanične misli. Tada se Veselin Masleša nalazi u jednoj grupi napredne srednjoškolske omladine, koja izučava marksističku literaturu i odlazi u okolna sela, da svoja iskustva i svoja ubeđenja prenese u široke slojeve trudbenika.

Po završenoj srednjoj školi, 1925 godine, Masleša se upisao na pravni fakultet u Zagrebu, ali je još iste godine otputovao u Frankfurt, gde je studirao političke nauke, izučavao marksizam i učestvovao u političkom životu. Kada se, posle godinu dana, vraća u otadžbinu, u Zagreb, to je već zreo i izgrađen marksist, koji prenosi svoja iskustva stečena u razvijenijoj sredini. Kao aktivan komunista, on radi u Studentskom marksističkom klubu i ističe se praktičnim političkim smislom i zrelim marksističkim rasuđivanjem. Jedno kratko vreme boravio je u Parizu, ali je otuda, zbog svoje političke delatnosti, bio proteran. Na granici ga dočekuje policija i hapsi. Od tada ona će mu stalno biti za petama, sve do narodnog ustanka u leto 1941 godine

Pored svoje aktivnosti u ilegalnom pokretu kojim je rukovodila Komunistička partija Jugoslavije, Veselin Masleša razvija plodnu i široku publicističku, književnu i naučnu delatnost. On piše najrazličitije članke, studije i recenzije u časopisima i listovima, bavi se političkim, društvenim i književnim pitanjima. Njegovo široko interesovanje za sve oblasti društvenog života, od poezije do ekonomije, nije plod površnog i brzopletog ulaženja u trenutno privlačnu i aktuelnu problematiku. Solidnog znanja i široke erudicije, Veselin Masleša je imao onu živu stvaralačku fantaziju ljudi od velikog formata, koji ne mogu da se ne interesuju svim problemima ljudskog života. U »Trgovinskom glasniku«, beogradskim »Novostima« i drugim listovima, kao i u naprednom »Ninu«, zagrebačkom »Pregledu« itd., on je razvio plodnu publicističku aktivnost: pisao je o problemima trgovine, seljačkih dugova, komunalnoj politici itd. itd. U književnim revijama »Nova literatura«, »Stožer«, »Književnik«, »Danas«, »Pregled«, »Naša stvarnost« i drugim naprednim časopisima daje seriju članaka iz oblasti ekonomije, prava, politike, književnosti...

Njegovi članci i studije, bilo da se radi o povišenju radničkih nadnica, raskrinkavanju komoraških socijalista, korporativizmu ili romanu Milice Janković, odlikuju se orginalnošću misli, smelošću da u zahvaćenu materiju uđe sa originalne tačke gledišta, svojim osobenim, živim i duhovitim metodom analize i ocenjivanja. Zato je sve ono što je Veselin Masleša pisao uvek od izvanrednog značaja, čak i onda kada su ponegde razultati do kojih je došao za diskusiju bili osporljivi. Njihova glavna snaga je baš u toj originalnosti i novini analize i zaključaka, u smelosti nastojanja da se u sve probleme uđe slobodno, na osnovu činjenica i njihovog tumačenja, bez predubeđenja i s unapred stvorenim teoretskim zaključcima.

Veselin Masleša razvio je takođe i znatnu redaktorsku i prevodilačku delatnost. On je bio u redakciji »Nove literature« i »Naše stvarnosti« i blizak mnogim drugim naprednim časopisima u kojima je sarađivao. Kao glavni njegov redaktorski posao može se smatrati redakcija druge sveske Marksovog »Kapitala« u prevodu Moše Pijade, koji se tada nalazio na robiji u Sremskoj Mitrovici. U Maslešinom prevodu objavljena je knjiga Levinzona Morusa »Kako su nastala velika bogatstva« i neka dela u izdanju »Nolita«, koja nije potpisao. Za preduzeće »Kosmos«, za koje je radio povremeno kao redaktor, napisao je, za knjigu »Ratni profiti«, poslednje poglavlje o ratnim finansiskim mahinacijama bankarske oligarhije u ratu, koji je već bio otpočeo...

Živ duh koji je reagirao na sve pojave javnog života, Masleša je pokazivao veliko teoretsko interesovanje za osnovne probleme iz kulturne i političke istorije naših naroda. Kao zreo i izgrađen marksist, na nekoliko godina pre ovoga rata, on se dao na proučavanje onih ličnosti i pokreta u našoj prošlosti preko kojih je mislio da će moći najbolje da pronikne u osnovne procese društvenog razvitka u periodu pojave, rasta i borbe radničke klase. Tako je pristupio sakupljanju građe i izučavanju pokreta »Mlada Bosna«, o kome je ostala sačuvana jedna njegova knjiga u rukopisu, i delatnosti Svetozara Markovića i Vase Pelagića. Materijal o Vasi Pelagiću, na čijoj monografiji je Masleša vredno radio nekoliko godina, propao je zajedno s ostalim piščevim rukopisima, među kojima je bila i zaokružena studija o »Gospodarskoj slogi«. Njegove dve najbolje studije, plod zrelog naučnog rada, »Mlada Bosna« i »Svetozar Marković«, pojavile su se tek po oslobođenju, u izdanju »Kulture«.

Od prvog dana oslobodilačke borbe, koju je organizovala Komunistička partija, Veselin Masleša našao se u redovima boraca. Za vreme oslobodilačkog rata obavljao je različite dužnosti i funkcije. Kao novinar i publicista javljao se svojim kraćim i dužim člancima u »Slobodi«, »Narodnoj borbi«, »Vojno-političkom pregledu«, »Borbi«, »Biltenu« itd. Bio je član Polit-odela Četvrte crnogorske brigade, šef Propagadnog otseka AVNOJ-a i vršio druge povremene dužnosti. Na prvom zasedanju Antifašističkog veća narodnog oslobođenja izabran je u Izvršni odbor. Neumoran radnik, popularan agitator i plemenit čovek, Veselin Masleša razvio je za vreme rata plodnu političku aktivnost, i stekao simpatije svih boraca s kojima je dolazio u doticaj.

U živom sećanju mi je poslednji razgovor koji sam vodio s njim u Livnu, početkom 1943 godine, uoči Četvrte ofanzive. Omršavio, podmlađen i »produhovljen«, s razbijenim naočalima na lepom krupnom nosu i s lulom u zubima, evocirao je uspomene iz Beograda. U jednom trenutku, zbunjen svojom mišlju, nespretno je izvukao lulu iz zuba i počeo ponovo da je puni, iako se dimila. Onda je naglo presekao ćutnju i veštački hladno me upitao:

— Znaš da je stradao Jarac? Uvek se smejao na misao smrti. Kao da je verovao da ne može poginuti.

— A ti? — upitao sam.

— Sad mi ne bi bilo teško poginuti. Siguran sam u našu pobedu.

Nepunih šest meseci posle toga, u Petoj ofanzivi, Veselin Masleša poginuo je kao borac, s puškom u ruci. U svom predgovoru »Mladoj Bosni« Milovan Đilas je opisao kako se to odigralo: »Za vreme Pete neprijateljske ofanzive Masleša je ostao sa poslednjom grupom, oko koje je bio potpuno sklopljen neprijateljski obruč. Četrnaestog juna uveče, Masleša je bio sa mnom i ostalim drugovima prilikom probijanja preko reke Sutjeske. On je bio određen s prvom grupom koja je trebalo da izvrši proboj. Ja se sećam da sam ga na reci video neposredno pre nego su s druge obale Nemci počeli da tuku iz mitraljeza. Bila je noć i šuma, tako da se skoro ništa nije videlo. Čuo sam da je jedno telo palo i nikako se nisam mogao oteti utisku da je to bio Masleša. Kada su se Nemci s toga terena povukli, mi smo se vratili, obišli ta mesta, ali Maslešin leš nigde nismo mogli pronaći. Od te noći svaki trag o njemu se izgubio i sva pričanja pokazala su se kao neosnovana. Te noći je poginuo i Veselin Masleša, zapečativši time kao hiljade drugih širom naše Jugoslavije veliko delo za koje se borio.«

Remizirajući, u istom predgovoru, svoju misao o vrednosti i značaju Veselina Masleše kao publicista i naučnog radnika, Milovan Đilas je dao sledeću ocenu: »Veselin Masleša je primer neumornog kulturnog i političkog radnika, njegov život je u izvesnom smislu slika onih intelektualaca koji su ostali verni narodu i naprednoj društvenoj misli i koji su za taj svoj rad podneli najteža proganjanja, pa i svoj život dali... Na osnovu celokupne Maslešine aktivnosti, može se reći da je s njime nestala jedna od najumnijih glava Jugoslavije, jedna od najsvetlijih i najznačajnijih figura našeg javnog života.«

NOVI ČASOPISI

„MEĐUNARODNI PROBLEMI"

Upoznavanje s ekonomskim i političkim životom i razvojem u svetu, marksističko-lenjinistička analiza i proučavanje tog života i razvoja pretstavljaju preku potrebu za naše kadrove, od velikog su interesa i značaja za sve naše trudbenike.

Naši listovi i časopisi su tim problemima i do sada posvećivali pažnju. Jasno je da se pri tretiranju međunarodne problematike u tim edicijama nije moglo uvek da vodi računa o specifičnoj sistematici i detaljima pojedinih pitanja.

Ovu prazninu treba da popuni časopis »Međunarodni problemi«, koji izdaje Institut za međunarodnu politiku i privredu pri Ministarstvu inostranih poslova FNRJ.

Jačanje socijalističkog fronta, stvaranje zemalja narodne demokratije, razvoj oslobodilačke borbe porobljenih naroda — otvaraju široko polje za rasmatranje međunarodnih problema. To jačanje doprinosi novom produbljivanju opšte krize kapitalizma i daljem zaoštravanju odnosa između kapitalističkih zemalja. Ova fakta treba pravilno uočiti, konkretizovati i analizirati. S druge strane, jačanje socijalističkog fronta zahteva rasmatranje i teoretsko razvijanje osnovnih lenjinskih postavki o odnosima između socijalističkih zemalja.

Tom se problemu kod nas posvećivala velika pažnja i u više mahova je davana inicijativa za načelno proučavanje karaktera ekonomskih i političkih odnosa između zemalja socijalističkog fronta. To naročito važi za ekonomske odnose. Tako su na pr. naši rukovodioci u nekoliko mahova obrazlagali neodrživost sistema na kome se zasnivaju trgovinski odnosi između socijalističkih zemalja. Dovoljno je da se u tom pogledu naglasi da se ti trgovinski odnosi zasnivaju i na tzv. svetskim cenama koje pretstavljaju rezultat monopolističkih mahinacija i nose u sebi elemente imperijalističkog porobljavanja.

★

Prvi broj časopisa, u odlomcima iz političkog izveštaja druga Tita i referata druga Kardelja, održanim na V kongresu KPJ, kao i u članku druga Moše Pijade o pitanju Balkanske federacije, iznosi dosledan internacionalistički, demokratski i antiimperijalistički stav naše zemlje, izražen na delu, kako u odnosima sa zemljama socijalističkog fronta, tako i u odnosima s kapitalističkim zemljama.

Taj dosledan stav KPJ i Vlade FNRJ vidi se ne samo u opštim problemima međunarodnog života gde smo mi vazda, otvorenih očiju i sopstvenim argumentima, zastupali interese mira i napretka, rame uz rame sa SSSR-om i zemljama narodne demokratije. Taj se naš dosledni stav ogleda i u odnosima prema zemljama socijalizma i narodne demokratije gde smo faktima dokazali naš internacionalizam, pravilno shvatanje nacionalnog pitanja itd.

U prvom broju »Međunarodnih problema« nailazimo, među člancima, na tri napisa o privredi kapitalističkih zemalja, zatim jedan napis o planovima zemalja narodne demokratije i jedan članak o zločinu genocida. Oni su rezultat ozbiljnih proučavanja, obuhvataju zanimljivu i aktuelnu tematiku i kao takvi zaslužuju da se po tezama iznetim u njima povede od strane ekonomista i pravnika temeljna diskusija.

Članak o »karakterističnim crtama današnje ekonomike SAD« koji iscrpno analizira ekonomsku situaciju u Americi zasnovan je, uglavnom, na zvaničnim američkim statističkim podacima. Nužno je bilo, kao što su to pisci kod jednog dela tog statističkog materijala uradili (statistički materijal o radnoj snazi), da te podatke kritički rasmotre. Poznato je, naime, da buržoaska statistika ima za zadatak da ekonomske pojave »ulepšava«, da joj je cilj da naglašene protivrečnosti kapitalističkog sistema »zataškava«, pogotovu kada se radi o tako osetljivim problemima kao što su obim proizvodnje, nacionalni dohodak, realne nadnice i sl.

★

Među prikazima koje objavljuje prvi broj »Međunarodnih problema poučan je i od osobitog je interesa za nas prikaz diskusije o privrednim pitanjima u SSSR-u.

Časopis donosi odlomak iz članka Miznjikova »Izvrtanje marksizma-lenjinizma u radovima akademika E. Varge«, i to deo koji se odnosi na Vargin stav po pitanju karaktera privrede u zemljama narodne demokratije.

Kao što je poznato, Varga je — napuštajući osnovne postavke marksizma-lenjinizma — prikazao privredu zemalja narodne demokratije kao kapitalističku ,doduše ne »u običnom smislu reči« ali, konačno, kao kapitalističku. Državni sektor u zemljama narodne demokratije ,takođe po Vargi, nije ništa drugo nego državni kapitalizam. Miznjikov je ove Vargine gole tvrdnje, zasnovane na potpunom neshvatanju karaktera vlasti i karaktera privrede, pravilno ocenio kao antilenjinističke i reformističke.

Vargin antilenjinistički stav po ovom pitanju došao je do izraza već 1945 godine i proteže se sve do 1947 godine. Miznjikov je svoj članak, čiji je odlomak objavljen u našem časopisu, publikovao 1948 godine.

Interesantno je napomenuti da je Varga, u diskusiji »o nedostacima i zadacima naučno-istraživačkih radova u oblasti ekonomike«, koju je organizovao Institut ekonomike pri Akedimiji nauke SSSR, kritikovan po pitanju karaktera privrede zemalja narodne demokratije, — delimično »priznao« svoju grešku, ali na čudan način, i to izvlačeći se informbirovskom smicalicom. Kao što se može čitati u br. 9 časopisa »Voprosi ekonomiki« iz 1948, osnov svoje greške Varga vidi u tome što je on smatrao da je narodna demokratija prelazni sistem koji se mora vrlo brzo razvijati u pravcu socijalizma. Izostane li takav razvoj, postoji opasnost prelaza na kapitalističke pozicije. Takvu opasnost Varga vidi nigde drugde i ni manje ni više nego upravo u Jugoslaviji! Prema tome, kaže Varga, »možda je moje stanovište u momentu kada sam pisao knjigu, u 1945 godini, bilo pravilno, tokom godina ono je postalo duboko nepravilno.«

Ovo u svakom pogledu apsurdno »priznanje«, koje nema veze ni s onim »rizikom« na koji naučni radnik, prema Vargi, ima prava da ide, utoliko je ne samo nenaučnije nego i amoralnije, što je upravo u Jugoslaviji i stvorena prva narodna demokratija sa socijalističkim kvalitetima od samoga početka, i što su definiciju i teoretsko obrazloženje narodne demokratije dali rukovodioci KP Jugoslavije, a tu definiciju, samo deformisanu i razvodnjenu, sada »kritičari« naše Partije prisvajaju sebi. Rukovodioci naše Partije upravo su i napadnuti zbog toga što su dali pravilno tumačenje narodne demokratije ,a sada su nekom »dijalektikom« postale socijalističke sve ostale zemlje narodne demokratije, a najnaprednija među njima, Jugoslavija, postala u glavama ovih »kritičara« kapitalistička.

Kao drugi prikaz diskusije po privrednim pitanjima u SSSR-u, »Međunarodni problemi« objavljuju informativni članak M. Gavrića o antimarksističkim izvrtanjima i skretanjima u oblasti političke ekonomije u SSSR-u.

Prvi broj »Međunarodnih problema« objavljuje još i rezultate izvršenja plana za 1948 godinu u SSSR-u, prema podacima CSU pri Ministarskom savetu SSSR-a, a pod naslovom »Velika radna pobeda naroda SSSR«. Đ.

---

francuski, i tek kad je on pogledao na moj karton on je video da sam Jugosloven i da zna moje ime ,kao što sam i ja tada video da je on Poljak čije mi je ime iz naučnog i književnog života poznato. Kada smo, znajući već ko smo, prešli na ruski jezik, naš razgovor — koji nije trajao dugo zbog toga što smo bili pozvani da pođemo na svečanu sednicu, nije postao manje prijateljski zbog Informbiroa, kao što su se u Njujorku delegati iz zemalja socijalističkog fronta ponašali korektno prema delegatima Jugoslavije.

Karton s imenom doneo mi je jedno prijatno iznenađenje. Kada su se okupljali inostrani delegati po sekcijama, neke gospođe iz organizacionog odbora uvele su me u jednu dvoranu gde je jedna ljubazna starija žena okupljala delegate za sekciju književnosti i publicistike. Pošto sam bio jedan od prvih koji je ušao, ona je počela da razgovara sa mnom. Nisam mogao da vidim njen karton ,a u mnoštvu imena i lica zbunio sam se. Tek pošto je ona ljubazno dočekala druge delegate, odjednom sam, razmišljajući ko može da bude ta starija prosedа žena, plemenita lica s tragovima mnogih savladanih nedaća, i kratkovidih očiju iza naočara koje su i prodorne i blage, ugledao ime: Agnes Smedli. Morao sam joj odmah ispričati da je njena autobiografska knjiga »Sama« bila omiljena lektira naše napredne omladine, da su kod nas poznata neka njena svedočanstva o oslobodilačkoj borbi kineskog naroda. Sedeći na malom otomanu ,ona se smešila s nekim zamišljenim izrazom mnogih iskustava, i samo rekla »Napisala sam novu knjigu o Kini. Dvadeset pet godina delila sam sudbinu s kineskim borcima. Ja ih osećam kao svoje.«

Preko mojih reči o dejstvu njenih knjiga na predratnu naprednu omladinu Jugoslavije ona je prešla, i to ne kao da im ne daje značaja ili kao da smatra prirodnim što njeni napisi imaju dejstva, nego s izrazom koji kao da kazuje: Ja prosto vršim svoju dužnost koliko mogu.

Agnes Smedli vratila se iz Kine u Ameriku 1940. Početkom ove godine protiv nje su imperijalistički eksponenti poveli pravu hajku, nju su uplели u neki proces protiv tobožnjih špijuna koji su radili na štetu Japana a u korist Sovjetskog Saveza. »Inkriminisano« delo s kojim je dovođe u vezu odigralo se uoči rata s Japanom u kome je Japan bio neprijatelj Amerike. Lažna optužba utoliko je apsurdnija, što je Agnes Smedli proglašena neprijateljem Amerike zato što je tobože bila »sovjetski špijun«, »špijun« saveznika u ratu protiv zajedničkog neprijatelja. Ustvari čitava optužba bila je toliko konstruisana, da je reakcionarna hajka ipak kao glavnu krivicu Agnese Smedli uzela to da je ona svojim knjigama o Kini »obmanjivala američku javnost«, jer je komunističku borbu Kineza prikazivala kao humanističku, demokratsku.

Na jednom prijateljskom sastanku kod Lilijan Helman, koja je pozvala sovjetske i jugoslovenske delegate i nekoliko američkih prijatelja u svoj dom, Agnes Smedli je, kad je jedan deo gostiju otišao, zaželela da neko peva. Naš drug, Kočko Bogdanov, bolestan i promukao, rešio se da zapeva nekoliko makedonskih i srpskih partizanskih pesama. Agnes Smedli je sklopila oči s izrazom mnogih sećanja, a dok su ostali gosti glasno izražavali svoje mišljenje o pesmama, ona je tiho govorila: Bila sam dvadeset pet godina u Kini. Ja mnoge stvari osećam i razumem...

* * *

U osobenosti američkih ljudi spada i način njihovih predavanja. I najozbiljniji predavač, i kad govori o najsudbonosnijoj temi — na primer o miru i saradnji među narodima — unosi u svoje izlaganje neke anegdote, šale i aluzije na koje publika reaguje smehom ili odobravanjem. I istaknuti astronom, pretsednik Nacionalnog Saveta i kongresa za mir, Harlou Šepli, unosio je u svoje govore neke anegdote, a u svoje konferanse neke šale. To je činio i biskup Artur Maulton, koji je jedno zasedanje, posle otpevane himne, otvorio kratkom molitvom, a svoje predavanje preplitao bezazlenim šalama ,kao na primer da je doveo svoje parohijane da ima ko da mu aplaudira, a ovi neka mu potvrde. Sem »animatora« ,kongres je imao jednog naročitog konferensijera, Herberta Devisa, koji je ispunjavao pričama i potstrekavanjima akciju skupljanja priloga na licu mesta.

Drugu vrstu »šale« učinio je publicista Kuzins. On je, na svečanoj večeri uoči otvaranja kongresa, prvo tražio da se srdačno rukuje sa Šostakovićem, čije reči su ga, kaže, dirnule u srce, a odmah zatim je u svom govoru napao američke komuniste i počeo da seje nepoverenje prema Sovjetskom Savezu.

Na toj večeri učestvovalo je oko dve hiljade zvanica, među njima i šef progresivne stranke Henri Voles i istaknuta ličnost te stranke, sudija Roge koji je podneo ostavku zbog načina suđenja nacističkim ratnim zločincima. Inostrani delegati i glavni organizatori kongresa sedeli su na pozornici za tri stola poređana jedan za drugim s ogromnom antiratnom grafikom Viljema Gropera u pozadini. U ogromnoj sali, a i u mnogim ložama na galerijama ,sedelo je dve hiljade gostiju, a delegati za počasnim stolovima na pozornici večerali su kao u izlogu. Fotoreporteri trčkali su celo vreme i snimali, a reporteri su stalno tražili imena i »spelovali«, na primer moje ime, koje je pogrešno bilo napisano na delegatskom kartonu sa tri »po«: Pi-o, pi-o, pi-o, vi-aj--si. Jedna reporterka, umorna, gladna i žedna, pošto me je upitala za ime i za zemlju, sasvim neposredno me je upitala sme li da popije moje vino, a kad sam joj isto tako neposredno rekao da samo izvoli, učinila mi je čast da primi i moje kolače. U toj drskoj neposrednosti bilo je nečeg vrlo komunikativnog i ljudskog, što je delovalo čak simpatično.

Po kartama pred priborom za jelo video sam da sedim između pesnika i antologičara Lujsa Antermejera i publiciste-urednika Kuzinsa. Antermejer uverivši se da teško govorim engleski, pokušao je da digne ruke od mene, i upozorivši me na Kuzinsa kao na talentovanog publicista, počeo s njim nešto da raspravlja. Antermejer, koji je i u javnim govorima uvek počinjao s tim da je on pesnik Antermejer za koga neki smatraju da nije pesnik, ali da će njegova nova zbirka pesama to dokazati, utvrdio je slučajno da znam nemački, i razvezao se vrlo živ razgovor. On je prevodilac Hajnea i zna nemačku klasiku, te smo našli zajedničke poznanike. A onda smo našli zajedničke poznanike u američkoj književnosti, i Antermejer je bio vrlo zadovoljan. Drugi sused, Kuzins ,međutim, koji je sedeo između mene i poljskog delegata (za prvim stolom sedeli su najavljeni govornici), stalno se nešto vrpoljio, znojio, nervozno popravljao u rukopisu i izgledao vrlo deprimiran. Upitao sam ga sprema li govor. »Da, nažalost, moram da govorim«, — procedio je nekako zlovoljno, a onda dodao: »videćete, čim počnem da govorim, veliki deo sale vikaće u-a!«

Tek kad je, posle trika s pružanjem ruke Šoštakoviću, progovorio i kad je veliki deo publike zaista počeo da viče u-a, video sam da je to pripreman ispad za koji ga je možda neko iz zvaničnih krugova i zadužio. Na njegove uvrede američkim komunistima i njegove sumnje prema Sovjetskom Savezu skočila je talentovana književnica Lilijan Helman i održala strastan govor pun gneva prema sejačima razdora i pun ljubavi prema Sovjetskom Savezu.

Isto tako je na sednici sekcije za književnost i publicistiku Agnes Smedli, koja je održala referat o oslobodilačkoj borbi Kine i o američkoj intervenciji koja je nedopustiva, posle nekih provokacija koje su iz publike padale Fadejevu istupila strasno i gnevno protiv provokatora, ističući značaj Sovjetskog Saveza za mir i demokratiju, za pobedu nad fašizmom.

* * *

Da, na samom kongresu bilo je raznih nijansa, čak i disonantnih nijansa Neki od govornika, na primer Tekri i Šuman ,govoreći o razlogu nepoverenja, straha i zategnutosti, skidali su deo odgovornosti s američke vlade i bacali je delimično na drugu stranu. Ali je na velikom mitingu na kraju kongresa publika od dvadeset hiljada duša u Medizon-skver-gardenu bila skoro potpuno jednodušna u osuđivanju imperijalističkih huškača protiv mira, za prijateljstvo među narodima, a naročito među narodima SAD i SSSR.

U ogromnoj zatvorenoj areni, u kupoli načičkanoj ljudima i izukrštanoj reflektorskim svetlostima, održan je miting kojim se u Njujorku završavao kongres, pošto su rezolucije već donesene. Mizerni piket-lajni pokazali su se još mizerniji pred masama koje nisu mogle da stanu u najveću prostoriju Njujorka. Posle američke himne, koju je uz orkestar otpevala jedna poznata umetnica, spiker je otvorio miting jednim radio-trikom, pozivanjem radio-stanica raznih zemalja, koje su se odazivale rečju »Mir« na raznim jezicima. Ova dosta naivna scena ipak je imala velikog dejstva na učesnike mitinga, a onda je spiker čitao poruke onih delegata kojima američka vlada nije dala vize za dolazak, kao i poruke istaknutih ličnosti koje nisu mogle da dođu. Prisutni inostrani delegati mogli su da osete iskreno prijateljstvo učesnika mitinga i volju američkog naroda da među narodima bude mir. O tome su govorili i inostrani delegati, a to su čuli i oni koji nisu bili prisutni, i to je prodrlo kroz barijere koje je američka reakcija postavila između američkog naroda i ostalih naroda.

* * *

Glas afričkog Crnca doktora Armatoa imao je nečeg monotono tužnog u melodiji i teškog u rečima. On kao da je došao da se pred svetom požali za poniženja i tegobe koje podnose Crnci kako u Africi tako i u Americi. Dok je ovaj mladi naučnik tužnonasmešena lica uglavnom apelovao na pravdu, crnačka pesnikinja Širli Grehem strasno je klicala zahteve Crnaca za mir i za ravnopravnost, a ugledni crnački književnik Diboa govorio je o problemima kulture u službu mira jednom misaonošću izraženom kroz vrlo prefinjen stil.

Na kongresu je učestvovao veći broj Crnaca iz SAD i iz drugih zemalja. Ovde na kongresu oni su bili ravnopravni i imali simpatije. U američkoj društvenoj i političkoj stvarnosti oni to ni iz daleka nemaju.

Jedan od najlepših susreta u Niujorku bio je u siromašnim prostorijama jednog crnačkog kluba, gde je Diboa priredio prijem u čast Armatoa, a na kome smo od stranih delegata slučajno bili samo mi Jugosloveni. Mala prostorija kluba i pretsoblje bili su puni ljudi, većinom crnih a manjinom belih, i odlazeći iz njihovog kruga osetili smo da smo poneli sa sobom stisak ruke jednog dela progresivne Amerike.

U Americi ,zemlji najrazvijenijeg i najsurovijeg kapitalizma, čije prave odnose još jedan veliki deo Amerikanaca nije spoznao, ima prijatelja koje čovek treba da želi za prijatelje. O tim naprednim, dobronamernim ljudima Amerike još treba govoriti, njih treba upoznati, a oni treba još mnogo da saznaju. Kongres za mir tome je svakako doprineo.

PITANJA ZA DISKUSIJU

TRI DEČJE KNJIGE O NAŠOJ STVARNOSTI

(Mira Alečković: »Podzemni heroji, Novo pokoljenje 1948; Arsen Diklić: »Selo kraj Tamiša«, Novo pokoljenje 1948, Vojo Carić: »Petoletka«, Prosveta 1948)

Pod izgovorom da dečju maštu treba hraniti bezazlenom fantastikom, da im ne treba prikazivati stvarnost koju će, tobože, isuviše rano upoznati, deci se u kapitalističkom društvu daje literatura koja zakljanja stvarnost. Tendencija prikrivanja stvarnih odnosa u društvenom životu izbija u navodno beztendencioznoj dečjoj literaturi još jače nego u ostalim oblastima građanske književnosti, jer ta literatura treba da ostavi traga za ceo život.

Da li iz dečje literature treba izgnati uopšte maštu? Svakako ne. Ali dečja literatura u novom društvu treba da vaspitava decu za aktivno učestvovanje u tom društvu. Fantazija dečja ne treba da se sputa, ali nije svejedno kakvi se plodovi mašte pružaju deci, a sem toga i sama preobražajna društvena stvarnost u kojoj deca učestvuju ima elemenata koji, razvijajući sposobnost poimanja i osećanja, još te kako deluju na maštu.

Tematika naše stvarnosti je bogata. Ali, u kolikoj meri je ona pristupačna deci, na koji način treba je približiti deci? Kako izbeći suvoparnost s jedne strane, a idiliku s druge? Težinu ovih pitanja osećaju valjda svi naši dečji pisci. Ovo su centralna pitanja naše dečje književnosti.

Približiti mlađoj deci teme kao što su: socijalistički preobražaj sela, industrijalizacija, planska privreda — to je složen zadatak, pisac ne može da ga reši sam. Potrebno je tesna saradnja pisca, ilustratora i izdavača.

Dete doživljava knjigu kao celinu. Format knjige, hartija, slova, ilustracije, sadržina teksta, pa i sam naslov knjige, za njega su nerazdvojni elementi koji ga podjednako ili privlače ili odbijaju.

Gledana ovako, dečjim očima, knjiga »Selo kraj Tamiša« potpuno zasenjuje ostale dve. Razgibano šarenilo naslovne strane, sa crvenim traktorom i crvenom zastavom, ovom deci najmilijom bojom, neodoljivo privlači dečju pažnju. Slike koje daju tekstu okvir, koje ga nose, razumljive su i mlađem detetu. I ono čita na svoj način: zima, proleće, leto, reka, konji, traktor, seljaci, žito — sve te pretstave slivaju se u konkretan pojam: Selo kraj Tamiša. Selo u koje bi i ono htelo da otputuje prvim vozom. Čak, za gradsko dete, neobične reči kao: agrarna reforma, traktorska stanica ne bi ih mogle pokolebati u toj nameri.

Da li bi deca, razgledajući knjigu »Podzemni heroji« sa istom spremnošću pošla i u rudarski kraj? Nikako. Tamo je, izgleda, sve nekako crno, nejasno; ljudi su namrgođeni, žene plaču, nešto se radi, a da ne vidiš ni gde ni kako — svi ti utisci slivaju se u nimalo privlačan pojam: rudokop.

Knjigu »Petoletka« deca će prelistati, a da se pritom kod njih neće formirati nikakvi određeni pojmovi.

Odrasli će u mnogo čemu drukčije suditi o ovim knjigama. Korice »Podzemnih heroja« nesumnjivo su ukusnije nego pomalo drečav omot »Sela kraj Tamiša«. Neki crteži u prvoj knjizi snažniji su od pojedinih akvarela u drugoj. K tome dolazi i razlika u sižeu. Lakše je decu oduševiti za lepote banatske ravnice nego im približiti podzemni mrak rudarskih rovova i duhovni mrak nekadašnje kapitalističke eksploatacije.

Obe knjige je izdalo Novo pokolenje, obe je ilustrovao Sava Nikolić. I izdavač i ilustrator trudili su se da oprema knjiga bude adekvatna njihovoj sadržini, da odgovara stvarnosti koja se prikazuje.

Kod dece ove dve knjige izazivaju savim različite reakcije: jedna privlači, druga odbija. Ali mi ne smemo da se povodimo za dečjim ukusom, mi hoćemo da ga vaspitamo, oplemenimo. Emocionalne reakcije deteta treba da služe samo kao korektiv.

Stroga ozbiljnost ilustracija »Podzemnih heroja« u skladu je s temom, ma da nije potpun odraz stvarnosti, jer nedostaju emocionalni elementi radosti, složnog, stvaralačkog rada, zadovoljstva nad postignutim uspehom i slično. Ovako jednostrano prikazana stvarnost deluje na dete sumorno, ne zainteresuje ga, ne može da razvija njegovu ljubav prema »Podzemnim herojima«.

Ni stil Nikolećevih ilustracija ne odgovara dečjem shvatanju. Dete vidi uglavnom samo jasne, jednostavne konture. Mnoštvo isprekidanih linija ga zbunjuje. Svoja osećanja dete izražava mimikom. Posmatrajući fizionomiju drugih, ono nastoji da saznaje njihova raspoloženja. Pri tome ono ne može da diferencira. Ozbiljnost i napregnutost liče mu na natmurenost, srditost.

Život u kapitalističkom ropstvu i borba protiv okupatora bili su teški, to dete shvata, ali radost oslobođenja i izgradnje novog poretka u ovoj knjizi nije ničim obeležena. Sejač koji »njivom slobodnom belo zrnje seje« (str. 21) ni kao lik, ni kao simbol ne kaže detetu ništa. Kako može dete da proživljava radost, što je rudar Sima postao udarnik, kad pored teksta u centru slike vidi staricu koja gorko plače? Za suze radosnice dete nema razumevanja. Veselje, ponos nad postignutim uspesima ono hoće da čita na vedrim licima ljudi. Ni grafikon (str. 28) ne znači mu ništa kad ispod njega rade ljudi sasvim bezizraznih lica. Nasmejani rudari pored velike gomile iskopane rude, tako bi trebalo konkretizovati radnu pobedu. Tu bi i grafikon našao svoje mesto, ali grafikon sa brojkama.

Umetnik će se možda usprotiviti, tvrdeći da takvo konkretizovanje liči na šablon, plakat. Ali pedagog će potvrditi da je izvesno uprošćavanje neophodno za upoznavanje deteta sa stvarnošću. Dobar plakat svojom dinamikom deluje mobilizatorski. To ne bi trebalo zaboravljati prilikom ilustrovanja dečjih knjiga o našoj stvarnosti. Na plakat liči zapravo i naslovna strana knjige »Selo kraj Tamiša«. Istina je, boje su pomalo drečave, lik traktoriste nije uspeo, ali svečani polazak traktora na rad, celokupno raspoloženje slike deluje tako sugestivno, da i gradsko dete, odraslo daleko od ovih zbivanja, oseća da se tu stvara nešto novo, radosno, lepo.

Deca su sposobna da osete i finije razlike. Tako je devetogodišnji dečak, upitan koja mu se slika u knjizi »Selo kraj Tamiša« najviše sviđa, pokazao naslovnu stranu, ali brzo dodao: »Ali ne ova, nego ona u knjizi«. Zaista, slika na str. 20 mnogo je jasnija i skladnija u bojama. Iz knjige »Podzemni heroji« odabrao je sliku koja prikazuje Narodni ustanak pod rukovodstvom Partije. Svojim poletom i jasnom kompozicijom i ova slika deluje kao plakat u najboljem smislu reči.

Grupica mlađe dece od 5—8 godina proglasila je za najlepšu sliku »Sela kraj Tamiša« prizor koji treba da ilustruje momenat zbacivanja veleposednika iz pesme »Agrarna reforma«, (str. 3). To je slika kojoj se sa estetske i pedagoške strane može najviše zameriti. »Najlepša« slika kod dece znači najzanimljivija slika. U ovom slučaju ih je zainteresovala dramatičnost prizora: seljak za plugom besno je zamahnuo bičem na debeloga gazdu koji leži na zemlji, zaklanjajući se pred očekivanim udarcem. Senzacionalno prikazana situacija izazvala je dečje pitanje: »Zašto seljak tuče čiku? Jesu li oni pijani?« Objašnjenje da to nije nikakav pijani »čika«, već bogataš koji nije dao seljacima da ljudski žive, jedva je uspelo da zbriše stečeni pojam da se agrarna reforma sastojala u tome da su seljaci mlatili bogataše. Mališani su pokazivali čak znakove simpatije za gazdu: »Eto, on leži, a seljak ga tuče«. Takve pogrešno date slike se nažalost duboko usađuju u dečjoj svesti.

Diklićev tekst uz ovu sliku doprinosi učvršćivanju te pogrešne ideje, tom iskrivljavanju stvarnosti:

»Seljaci onda
širom Banata
stresoše odmah
gazde s vrata,
uzeše sebi
beskrajne njive, —
za sebe oru,
slobodno žive . . .«

Deca shvataju reči bukvalno. Ovakvo uprošćeno prikazivanje u njima izaziva mišljenje da je agrarna reforma akt samovolje seljaka. Reči »uzeše sebi beskrajne njive« dete shvata kao da su seljaci, svaki za sebe, prigrabili što više zemlje.

Namera da se deci »približi« stvarnost, da se ona prekraja prema njihovoj snazi shvatanja, dovela je i do drugih zastranjivanja, koja se mogu zameriti i piscu i ilustratoru.

Već je rečeno kako ova knjiga pomaže u stvaranju konkretne pretstave o banatskom selu. Ali da vidimo da li je ova pretstava potpuna, da li odgovara današnjici.

Pejzaž banatske ravnice kroz sva godišnja doba ostaće deci nesumnjivo živo u svesti. Nije, međutim, sigurno da li će se istom određenošću formirati pojam: radna zadruga. Tu je pisac učinio propust koji je ilustrator samo donekle ublažio. U središtu zbivanja stoji pretsednik zadruge, stari čika Bora. Kolektiv, kojim on rukovodi, jedva da se spominje u tekstu. Bora radi sve sam: sklapa ugovor sa MTS, obilazi njivu, zida kamare, meri žito, vodi kolo, lepi adrese na vagone sa žitom, proučava Mičurina. Članovi radne zadruge, muškarci, žene, omladinci na slikama su prikazani kao statisti neke operete iz seoskog života: ili mašu maramicama, ili nešto dodaju, odnose ili igraju kolo. Jednom reči: idila. Kolektivan napor, složan rad ne vidi se.

Osnovna greška pisca je u tome što je svu pažnju skoncentrisao na ličnost pretsednika. Pored njega pojavljuje se samo mladi traktorista Žika i čuvar MTS, »seda starina« Mija.

U selu izgleda da nema nijednog deteta.

Deca, naročito, ona sa sela, gde su patrijarhalni odnosi još prilično ukorenjeni, gde je domaćin — glava porodice — »sve i sva«, iz ove knjige neće doći do saznanja da se selo, pa i seoska porodica preobražava. Po čemu se pretsednik Bora razlikuje od bilo kog domaćina, kada čak lično zapisuje žito na kantaru? Pokazati pretsednika kao organizatora, a ostale članove kao ravnopravne saradnike — taj zadatak nisu ispunili ni pisac ni ilustrator.

Radna zadruga je složen privredni organizam. U ovoj knjizi ne vidi se to. Sem žitnih polja, konja i traktora trebalo je prikazivati i ostalu ekonomiju: staje, krave, živinu, povrtnjak itd.

U pesmi »Zima«, govori se kako vredni ljudi »u sate rane ustaju — stoku da senom hrane« (str. 13). Slika iznad ovih stihova prikazuje snegom pokrivene seoske kućice sa osvetljenim prozorima u stilu predratnih božićnih čestitki. Dakle, opet idila umesto konkretnih radnji.

Još jedan detalj pada u oči. Traktor s pravom zauzima centralno mesto mnogih slika. O njemu kaže pisac:

»Stara je, druže,
istina to,
da traktor ore
Za konja — sto.«

Ova istina nije tako »stara«, barem nije za naše selo, a nije ni tačna u ovoj formulaciji. Pored toga, rad traktora uopšte nije prikazan. Oni uglavnom šetaju kao u manifestacionim povorkama, poređani jedan za drugim kreću kroz polje (str. 6). Ovakav raspored ne daje realnu pretstavu širine koju traktori obuhvataju svojim radom, niti se vidi kako traktor vuče brazde, a to dete najviše interesuje. Radi se o knjizi o našoj stvarnosti, tu su detalji važni koliko i glavni objekti.

Analiza ilustracija Save Nikolića pokazuje da je tražeći pravilan odnos i prema stvarnosti i prema detetu išao iz jedne krajnosti u drugu: iz sumornosti u idilu. Sava Nikolić, izgleda ozbiljnije se posvećuje zasada kod nas malo obrađenoj oblasti, ilustrovanju dečjih knjiga. Zato će se morati, pored usavršavanja svojih izražajnih sredstava, ozbiljnije da bavi i pitanjima psihologije deteta.

U knjizi »Petoletka« ilustracije su sporednog značaja. Novica Đukić i Ante Šantić dali su nekoliko crteža, nimalo zanimljivih za decu, tehnički dosta slabih. O stvarnosti, o dinamici Petoletke u njima nema ni traga. Stari seljak se služi guščijim perom (str.

Marko Čelebonović: Omladinka

23) što treba, valjda, da prikazuje zaostalost sela, a tehnički napredak pretstavljen je u likovima dečaka koji rukuju, ili bolje reči igraju se, traktorom i kompresorom (str. 33 i 45). Ostala lica savršeno su dokona. Ona negde stoje zamišljena ili u razgovoru, a neka idu spokojno svojim putem.

Idući u analizi istim redom kojim deca doživljavaju knjigu, tek posle temeljitog razgledanja slika može se preći i na čitanje knjige. Tekst je, barem u prvi mah, za decu drugostepene važnosti. Pogotovu kada se radi o bogato ilustrovanim izdanjima. Od teksta deca očekuju objašnjenja za ono što su slike prećutale.

Šta imaju autori ovih knjiga da kažu deci o našoj stvarnosti? Kako su oni rešavali svoj nimalo lak zadatak? U čemu su uspeli, a u čemu nisu?

Mira Alečković, Arsen Diklić i Vojo Carić oblikovali su svoje teme u stihovima. Nekako se kod nas uobičajilo, pa se smatra da deci o svemu treba govoriti u stihovima, što kraćim, sa svega dve-tri reči, a ponekad je dovoljna i jedna jedincata. Kratki, isečkani stihovi, puni uzvika i podražavanja raznih šumova, preplavili su naše dečje knjige i pionirsku štampu.

Tako se kod dece ne razvija smisao za logički zaokruženo izražavanje misli, za lepotu jezika, za poeziju. Naši dečji pisci češće kao da zaboravljaju da i oni najaktivnije učestvuju u vaspitnom procesu, da moralno, intelektualno i estetsko vaspitanje leži velikim delom i u njihovim rukama.

Ovo se u najmanjoj meri odnosi na stihove Mire Alečković. Ona je nastojala da ih formalno dotera, samo što je, tu i tamo, pravilnoj metrici žrtvovala jasnoću i tačnost izražavanja. Na primer, u stihu:

»Hoću normu drukčiju,
preko mere svake,
da drug Tito zna za nas
rudare junake.« (str. 26)

Ako dete zna šta je norma, zbuniće ga norma »preko mere svake«, ako ne zna, usvojiće ovaj apsurd. Sledeća rečenica, u ovako uopštenoj formi, dovešće dete do zaključka da će drug Tito saznati za rudare tek pošto oni prebace sve moguće norme. Dečija logika je veoma dosledna, iako ne polazi uvek od ispravnih pretpostavki.

Pored izvesnih nedostataka, koji su više formalne prirode, Mira Alečković je svoju temu široko zahvatila i idejno uglavnom pravilno postavila. Ona je u nju unela tragiku patnji rudara u ropstvu tuđega kapitala, dramatičnost borbe protiv fašističkih okupatora, dinamiku izgradnje i ostvarivanja Plana. Nedostaje samo jedan važan momenat koji bi deci predočio da radnička klasa nije bila pasivna ni za vreme stare Jugoslavije: štrajk rudara.

Zbivanja su konkretizovana u životnom putu rudara Sime i njegove porodice. Priču o teškim i lepim danima čika Sime priča pionirima jedan stari rudar, Simin drug. Time je nepotrebno komplikovana kompozicija i mestimično nastaju nejasnoće, jer čitaoci, i mladi i stariji, zaboravljaju tokom priče da je slušaju zapravo iz usta nekog trećeg lica, koje svojim primedbama neosnovano upada u tok radnje (str. 35). Ova greška potiče iz nepravilno shvaćene potrebe da se deci mora približiti tema. Mira Alečković nije jedina koja veruje da je deci naročito milo kad im neki starci, čike ili dede, pričaju o našoj stvarnosti. Teško je reći da li je ta masovna pojava staraca deo patrijarhalnog nasleđa ili komotan kliše, ali psihološki ona nije opravdana. Čovek ili omladinac u naponu stvaralačkih snaga bliži je deci, bolji primer i veći autoritet kad se govori o stvaralačkom poletu naše današnjice, nego starac koji već svojom pojavom potseća na prošlost. Prošlost, s tim treba da smo načisto, za decu znači nestvarnost.

Lik starog rudara Sime opravdan je utoliko, što on povezuje prošlost sa sadašnjošću. Sem toga, on je okružen mladalačkim likovima. Tu je njegov unuk i omladinci na koje Sima prenosi svoja iskustva, koji ga sa svoje strane oduševljavaju za sve veće radne podvige.

Šteta je što slabost kompozicije umanjuje snagu utisaka. Prelazi između pojedinih etapa u životu rudara su nagli. Bez izričite motivacije koja bi deci olakšala orijentaciju odjednom se govori o navali fašista na našu zemlju. A deca hoće jasno da čuju »kako je to bilo«. Čak komplikovanija konkretnost njima je bliža od apstraktne simbolike.

Već je bila reč o nekim idejnim nedostacima Diklićevog »Sela kraj Tamiša«. U formalnom pogledu pesme nisu na podjednakoj visini. Pored pasusa lirskog karaktera (»Banat«, uvod pesama »Proleće«, »Leto«) ima pesama koje liče više na prozu, sa usiljenim slikovima, bez ritma:

»I majstor Žika
skače od struga,
telefon grabi:
»Halo,
zadruga!
Kod nas je spremno
za setvu
sve!
Šta rade vaši,
javljajte, brel«

Tematika, tempo i svežina kojom odišu pojedine pesme predodređuju ih, naprosto, za recitovanje, samo da ih je autor bolje doterao. Dečje uho oštrije zapaža nego kritičarevo oko. Oku može da omakne slik: motori-traktori (str. 21), ali mali recitator će dosledno naglašavati: traktori.

Nedavno izišla knjiga Voja Carića dobila je naslov po pesmi »Petoletka«. Ova zbirka donosi pesme o raznim temama iz naše stvarnosti koje su izlazile u pionirskoj štampi, i kod pionira su stekle već izvesnu popularnost. Opšta karakteristika dečjih pesama naših savremenih pesnika važi i za Carićeve pesme. Ali u njima ima i elemenata koji zahtevaju posebnu analizu. Kod Carića oživljavaju stvari i pojmovi, razgovaraju životinje: Vranduk se bori protiv minera, norma se utrkiva sa omladincima, rude hvale svoje osobine, životinje komentarišu pojavu prvog traktora. Takve personifikacije, kojima se obilno služi i Branko Ćopić, mogu uspešno da zamene opisivanja, da konkretizuju pojmove. One odgovaraju shvatanju deteta, naročito mlađeg, čija mašta oživljava predmete svoje okoline. Pesma »Boj sa Vrandukom« s ove strane može se smatrati potpuno uspelom. I »Rudar Rade« na prilično neusiljen način upoznaje decu s našim rudnicima i upotrebom pojedinih ruda. Ali opasna je personifikacija apstraktnih pojmova, naročito takvih o kojima su deca samo nešto načula. O tome svedoči »Priča o normi«. O normi se govorilo i u drugim dvema knjigama. U Selu kraj Tamiša »brekću motori, norme se ruše, oru traktori«. Podzemni heroj hoće »normu drukčiju, preko mere svake«, a kod Carića stara Norma na Pruzi plačući ustupa mesto novoj Normi, kojoj na kraju brigadir Sima preti:

»Norma nova!
Bez pušaka
i olova
pašćeš kao
klada trula«. (str. 42)

Nijednom piscu nije palo napamet da pojam norme deci protumači normalno, tj. na primeru radnog procesa, što bi deca najlakše shvatila. Sva rušenja, prebacivanja i padanja norme puki su verbalizam, dokle god deca ne shvate realnu normu.

Cariću uspevaju situacije u kojima može da razvija svoj humor i blagu ironiju (»Priča o starom putu«). Tu je deci blizak. Ali taj humor uperen je na nasleđe prošlosti, na tehničku zaostalost, koju on čak preteruje kako bi izazvao smeh. (»Prvi traktor«, »Svetlost u selu«).

O suštini naše Petoletke malo je rečeno. Mnoštvo raznih akcija i situacija onemogućava deci da formiraju jasan pojam: Petoletka, to znači Plan. Deca dobijaju u ovoj knjizi samo fragmente naše stvarnosti, a njihovu unutarnju povezanost ne mogu da nazru.

Pesme »Lipa« i »Borba Leta i Zime« uopšte nemaju veze s temom, a pesma »Evo hleba«, u pogledu jezika slaba, deluje sasvim nejasno. S početka opisuje se žetva pomoću modernih poljoprivrednih mašina koja se obavlja ispod sela Mali Lug, a drugi deo pesme opisuje idiličnu potočaru iznad tog istog sela u koju seljaci nose žito u torbama ili vrećama. Takvi kontrasti postoje, naravno, u stvarnosti, ali dati u ovoj formi oni dovode dete do zaključka da se pšenica iz kombajna prenosi direktno u zastarelu potočaru. Srećom je ista tema u pesmi »Petoletka« pravilnije postavljena.

Tokom prošle godine izišle su i druge dečje knjige u kojima se, više ili manje, odrazuje naša stvarnost. Zasluga mladih autora, o kojima je ovde bila reč, leži u tome što su napravili prelom u shvatanju da decu treba ograničiti na njihov uži, dečji svet. Vodeći ih pravo u našu stvarnost, oni su pošli još slabo utrtom stazom. Širokom saradnjom treba izgraditi put kojim će naši najmlađi sigurno kročiti u budućnost.

Marija KRSMANOVIĆ

MARGINALIJA O EMISIJAMA NAŠEG RADIJA

Ne spada u okvir ovog osvrta da se da ocena prenosa prvomajske proslave preko beogradskog radija. Možda je mestimice, u reportažnom delu emisije, bilo previše suvih podataka i brojki, previše novinarskog šablona. Ali je nesumnjivo da su mnogobrojni slušaoci radija u celoj zemlji mogli sa interesovanjem da prate sedmočasovnu prvomajsku emisiju i da dočaraju sebi veličanstvenu sliku povorke, koju je nekoliko spikera neprekidno pratilo u njenom ponositom i radosnom hodu ulicama Beograda. Za sve to vreme smenjivali su se glasovi pred mikrofonom: reporteri su ustupali svoje mesto članovima radio drame, koji su čitali stihove naših pesnika; sa magnetofonske trake reprodukovane su pozdravne reči najboljih graditelja naše socijalističke domovine, radnika, udarnika, umetnika, pisaca... Kroz njihove reči, u zvučnoj pozadini, čuli su se odjeci koraka, dopirali su uzbuđeni glasovi onih koji su prolazili pred tribinom, povorka je neprekidno brujila pesmom i poklicima...

Prvomajska povorka ostaće u sećanju hiljada naših ljudi grada i sela. I ne treba boljeg primera da se pokaže koliko su velike mogućnosti koje radio pruža da se na daleko prenose reč istine o životu naših naroda, da se svuda u svetu čuje o uspesima naših trudbenika, da se, u velike i praznične dane, kao što je bio ovaj, hiljade ljudi s kraja na kraj naše zemlje okupe i povežu jednim istim doživljajem i jednom mišlju.

*

Malo je zapažena činjenica koliko se u najširem krugu slušalaca diskutuje o emisijama naših radio stanica, sa kakvim se živim interesovanjem prati svaka novina, svaki korak napred u obogaćenju programa. To se najbolje pokazalo otkako je sa radio programa zauvek nestalo vulgarne i trivijalne kavanske »narodne« muzike, a na njeno mesto došle narodne pesme u obradi naših kompozitora. Ima još uvek slušalaca koji žale za kavanskim »sevdalinkama« i promuklim glasovima pevačica iz noćnih lokala predratnog Beograda. Njih je svakako sve manji broj; sa razvijanjem socijalističke svesti naših ljudi i izgrađivanjem njihovog umetničkog merila i ukusa nestaje i tih tragova nekulturne prošlosti. Ali je mnogo značajnija i plodnija diskusija koju slušaoci radija vode po pitanju obrade narodnih pesama. Često je zastupljeno mišljenje da narodne pesme ne treba uopšte obrađivati, već ih reprodukovati u njihovom izvornom obliku, onako kako su ponikle u narodu. I oni slušaoci koji stoje na u osnovi pravilnom stanovištu o potrebi umetničke obrade narodnih pesama, zapažaju katkad sasvim umesno koliko neke od tih prerada kriju artificijelnosti i izveštačenosti u sebi, umrtvljujući ili izopačavajući melodiku i duh narodnih pesama.

O svim tim pitanjima neobično je važno da slušaoci radija dobiju pravilna razjašnjenja. Postoje i druge vrste radio emisija (radio drama, radio reportaža, itd.) koje, zahvaljujući baš raznovrsnim mogućnostima za njihovo sastavljanje i interpretaciju, nameću diskusiju, i o kojima slušaoci očekuju kritiku. Međutim, o radiju se kod nas veoma malo piše, a posebnih kritičkih osvrta na radio programe skoro i nema. Za poslednjih nekoliko godina trudbenici radija obavili su veliki i koristan posao, a da se o tome u našoj štampi nije gotovo ništa pisalo. Naše radio stanice, istina, ne raspolažu velikim brojem saradnika, u njima ne rade stotine književnika i novinara, kako su to nedavno zlurado otkrili naši »kritičari«. Ali taj malobrojni kadar saradnika radija, većinom mladih ljudi, koji i sami imaju još mnogo da nauče, uspeo je da od oslobođenja do danas izvrši korenitu preorijentaciju programa, da podigne i govorne i muzičke emisije na nivo visoke principijelnosti i pune umetničke odgovornosti. U danima kada su sa svih talasnih dužina Evrope i Amerike zabrujali glasovi pogrde, podmetanja i laži o našoj zemlji i ispleli se u jednu čudnu i dotle neviđenu orkestraciju, da se više ne može zdravim sluhom razlikovati odakle dolaze, sa istoka ili zapada, naš radio je sačuvao svoj mirni i dostojanstveni registar istine, odlučnosti i principijelnog stava, koji jedino dolikuje jednoj socijalističkoj zemlji. A uporedo sa podizanjem ideološkog i umetničkog nivoa programa, podižu se i nove radio stanice, razvija se domaća radio industrija, tako da radio postaje sve više jedna od osnovnih kulturnih potreba naroda, kao što su pozorište, knjiga ili film. Još i više: i ove, i sve druge grane umetničke ideološke delatnosti, sve manifestacije društvenog života dobijaju na radiju svoje mesto i svoju interpretaciju. Muziku preko radija, ili radio dramu, sluša daleko veći broj ljudi nego što može da primi koncertna ili pozorišna dvorana. Mnoge vokalne i orkestarske kompozicije, a često i književna dela, izvode se i čitaju najpre preko radija. Sve to govori o potrebi da naša štampa, naši listovi i časopisi, poklone mnogo veću pažnju radiju, da prate, makar i povremeno, pojedine emisije, i uoče, na pojedinačnim primerima, kao i u analizi razvojne linije programa u jednom dužem periodu, koja su pozitivna postignuća, a koje emisije podležu kritici.

*

Časopis »Radio«, koji je krajem prošle godine počeo da izlazi kao organ Komiteta za radiodifuziju Vlade FNRJ, treba prvenstveno da ispuni ovaj zadatak. Drugi, ovogodišnji broj izišao je sa priličnim zakašnjenjem, što pokazuje da će ovaj časopis, kao što je slučaj i sa drugim zbornicima i časopisima (»Pozorište«, »Film«, »Muzika«, »Muzeji« i drugi) koji tretiraju problematiku sa jednog užeg područja kulturne delatnosti, naići u početku na znatne objektivne teškoće. Najveća je prepreka redovnom izlaženju ovakvih publikacija nedostatak saradnje. Većina časopisa oslanjaju se, naročito u pogledu principijelno-teoretskih tema, na naše poznatije pisce i kritičare, koji su na taj način pozvani da daju svoj sud o pitanjima sa najrazličitijih područja kulturne i društvene delatnosti, što je, s obzirom na druge zadatke koji se pred njih postavljaju i vreme kojim raspolažu, sve teže postići. Časopisi ove vrste treba prvenstveno da nastoje da uzdignu nove kadrove svojih saradnika, koji će, pored stručnog znanja, raspolagati opštom kulturom i naučno-teoretskim obrazovanjem. Time će se u mnogome pomoći da se vremenom razviju pojedine grane kritike (pozorišna, umetnička, muzička, filmska kritika) za kojima se u našem kulturnom životu oseća sve veća potreba. Časopis »Radio« takođe će znatno doprineti da se ispuni ovaj zadatak.

U prvim brojevima časopisa postavljeni su, uglavnom, osnovni problemi našeg radija (u člancima K. N.-a: »Radio postaje sve veća životna i kulturna potreba naših trudbenika«, Jovana Popovića: »Radio programi i književno-umetnička kritika«, Veljka Koraća: »O potrebi kritike naših radio programa«; »Tehnička izgradnja i jačanje ideološkog uticaja našeg radija«). Načeta su i principijelno postavljena i neka pitanja iz oblasti prakse (jezik radija i dnevne štampe, muzičke obrade narodnih pesama, uloga spikera na radiju, radio drama, radio reportaža itd.). Časopis sem toga objavljuje popularne i stručne članke i informacije iz oblasti radio tehnike. U sledećim brojevima, pored principijelno-teoretskih članaka, svakako će se pristupiti daljoj razradi problematike pojedinih emisija i započeti sa konkretnom i detaljnom analizom i kritikom muzičkog i govornog dela programa. Na tome poslu časopis će moći da angažuje znatno širi krug saradnika. Svaki naš kulturni radnik, književnik, muzičar, novinar, privredni stručnjak, koji makar i povremeno prati radio emisije, trebalo bi da učestvuje u diskusiji o programu radija.

Dovoljno je samo spomenuti problem radio drame, o kome se već diskutovalo u našoj štampi. Nova i specifična grana pozorišne umetnosti, sa još nedovoljno proučenim i tehničkim i umetničkim mogućnostima, radio drama ima široke perspektive za sve veće usavršavanje, ali isto tako krije i opasnost idejnog i umetničkog zastranjivanja, koju svako preterano eksperimentisanje povlači za sobom. Ako se reditelji i glumci naših radio dramskih studija budu slepo držali pozorišnih šablona, ako nekritički i pasivno budu primenjivali pred mikrofonom svoja iskustva sa pozornice (što se još uvek ponekad zapaža), ako se pozorišna dela jednostavno prenose preko radija ili se mehanički skraćuju — svakako da se neće moći doprineti usavršavanju ovakvih emisija. Ali, s druge strane, treba kritički razmotriti radio dramske emisije inostranih stanica, naročito na Zapadu, (pa i neke pokušaje koji su kod nas vršeni), pa će se lako zaključiti koliko se površnim eksperimentisanjem, preteranom i olakom upotrebom montaže i zvučnih efekata, težnjom za postizanjem jakih i upečatljivih auditivnih utisaka (grmljavina, topovska paljba, sirene, bučni glasovi gomile), može izopačiti sadržina književnog dela i svesti na jevtino — senzacionalističku zvučnu reportažu, na formalističke i plitke igrarije.

O muzičkim emisijama na našem radiju, koje obuhvataju preko 60% programa, u našoj štampi se dosada nije skoro ništa pisalo. Međutim, dovoljno je istaći samo činjenicu da se preko radija gotovo svakodnevno izvode dela naših kompozitora (dok su koncertna izvođenja mnogo ređa) da bi se zaključilo koliko je veliki udeo radija u širenju muzičke kulture. Naše radio stanice posvećuju sve veću pažnju tumačenju muzičkih dela i upoznavanju slušalaca sa životom i stvaranjem velikih kompozitora (među ostalim ciklus emisija posvećenih Betovenu). Neobično korisna novina bilo je i uvođenje muzičkih časova (tumačenje muzičkih oblika, uloge i osobina muzičkih instrumenata itd.). O svim ovim emisijama, o njihovom kvalitetu, o izboru muzičkih dela koja se emituju, o opštoj programskoj liniji koju sprovodi muzičko odeljenje radio stanica trebalo bi u našoj štampi, a prvenstveno u časopisu »Radio«, što češće davati osvrte.

Posebnu pažnju zaslužuju literarne i pionirske emisije našeg radija, o kojima bi prvenstveno morali da se zainteresuju naši književnici. Pokretanjem časopisa »Radio« pružena je mogućnost da se o svim ovim sektorima kulturno-prosvetne i agitaciono-propagandne službe naših radio stanica detaljnije pogovori i doprinese njihovom razvoju.

Z. M.

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dmitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIZEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1—9060378
Poštanski fah 617

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.